

Tillsammans bygger vi framtidens Norrbotten

MODERATERNA NORRBOTTEN

HANDLINGSPROGRAM 2026-2030

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Tillsammans bygger vi framtidens Norrbotten	3
A. Regional utveckling, infrastruktur och totalförsvaret	4
1. Ett sammanhållet Norrbotten	4
2. En bidragande region där värde stannar kvar	8
3. Totalförsvaret och krisberedskap	10
B. Hälsa- och sjukvård – trygg, tillgänglig och jämlik	14
4. Ekonomi i balans och effektiv styrning	14
5. Kortare vårdköer och stärkt vårdgaranti	16
6. Nära vård och glesbygdsservice	17
7. Akutsjukvård och ambulanser	19
8. Psykiatri och psykisk hälsa	22
9. Kvinnors och flickors hälsa	24
10. Mäns och pojkars hälsa	26
11. Familjeliv och fertilitetsvård	28
12. En god vård för äldre och en trygg vård i livets slut	30
13. Cancervård och rehabilitering	32
14. En välmående personal som tillåts utvecklas	34
15. Digitalisering som frigör tid	36
16. Tandvård, en del av vården	38
C. Trygghet, samhällsgemenskap och livskvalitet	40
17. Trygghet – grunden för frihet	40
18. Utbildning, arbetsmarknad och entreprenörskap	43
19. Kultur – vår gemensamma berättelse	47
D. Miljö, jämställdhet och integration	49
20. Besöksnäringen – upplevelser som bygger framtid	49
21. Miljö och klimat – ansvar, innovation och framtidstro	51
22. Jämställdhet – frihet, möjligheter och ansvar	53
23. Integration som stärker Norrbotten	55
E. Areella näringar	57
24. Areella näringar – Norrbottens kraft och framtidsmöjlighet	57

Tillsammans bygger vi framtidens Norrbotten

Detta handlingsprogram är Moderaterna i Norrbottens samlade riktning för ett tryggare, starkare och mer sammanhållet län. Vi tar avstamp i människors behov, i vården, i vardagen och i hela samhället. En sjukvård som fungerar i tid, där psykiatri får en nystart, vårdköerna bryts och kvinnors hälsa äntligen prioriteras på allvar. En vård där äldre möts med värdighet, där akutsjukvården är trygg oavsett postnummer och där cancervården samlas, stärks och finns närmare. **Alla behöver inte alltid vård, men när du behöver den, då ska den finnas.**

En moderatstyrd region tar ansvar för sin ekonomi, styrs med tydlighet och använder resurserna där de gör störst skillnad, hos patienter och medarbetare. Ett Norrbotten som förmår ta vara på industriell utveckling, stärkt beredskap och nya möjligheter. Hela länet ska hålla ihop. Med bättre vägar, fler tågstopp, pålitlig kollektivtrafik och stark digital infrastruktur gör vi möjligheterna fler, även i glesbygdens orter och byar.

Norrbotten står inför en historisk utveckling. Nya industrier växer fram, företag satsar och människor flyttar hit. Vårt län är fullt av möjligheter, men för att de ska bli verklighet krävs ledarskap, ansvar och samarbete.

Moderaterna i Norrbotten vill vara den kraft som förenar utveckling med trygghet, tillväxt med omtanke och frihet med ansvar. Vi tror på människan och på kraften i att vilja ta ansvar, skapa och bidra. När människor växer, när företag

får blomstra och när offentliga resurser används klokt, då stärks hela samhället.

Norrbotten har alltid burits av handlingskraft och gemenskap. Över hela länet finns människor som varje dag gör skillnad, i vården, skolan, företagen, föreningslivet och kulturen. De förtjänar en region som fungerar, där vården är trygg, besluten nära och möjligheterna många.

De kommande åren handlar om att bygga mot allt detta. Vi vill stärka tryggheten, utveckla utbildningen, skydda miljön och skapa fler jobb. Vi vill kombinera kulturens kraft med näringslivets innovationsförmåga och stå upp för jämställdhet, frihet och en modern region där hela länet håller ihop, från kust till fjäll.

Detta handlingsprogram är Moderaterna i Norrbottens färdplan för framtiden. Vi tar ansvar för ekonomin och ser till att resurserna används där de gör störst nytta, för patienter, medarbetare och hela länets utveckling. Det här programmet är både en riktning och ett löfte: Att vi tar ansvar, att vi lyssnar, att vi bygger framtiden på trygghet, valfrihet och tillväxt.

För Norrbotten. För alla som bor här och alla som vill bo här.

A. Regional utveckling, infrastruktur och totalförsvaret

1. Ett sammanhållet Norrbotten

Norrbotten befinner sig mitt i en historisk samhällsomvandling. Omfattande industriella investeringar, den gröna omställningen och en växande arbetsmarknad skapar möjligheter som saknar motstycke i modern tid. Men framtiden byggs inte av investeringar i sig, den byggs av människor, fungerande samhällsstrukturer och ett län som håller ihop.

För att Norrbotten ska kunna växa hållbart krävs en regional utveckling som omfattar hela länet, där kust, inland och glesbygd tillsammans bildar en gemensam arbetsmarknad och livsregion. De stora avstånden gör att pendling redan är en naturlig del av vardagen, där många veckopendlar till malmfälten medan andra dagpendlar till Luleå. Det ställer i sin tur krav på fungerande infrastruktur, bostäder och samhällsservice i hela länet, så att människor kan arbeta där jobben finns och samtidigt leva och bo i hela Norrbotten.

Moderaterna i Norrbotten vill se ett sammanhållet Norrbotten där avstånden inte begränsar människors möjligheter,

utan där infrastruktur, kommunikationer och samverkan binder samman länet. En väl fungerande transport- och kommunikationsinfrastruktur är grundläggande för regional utveckling, konkurrenskraft, samhällsservice, trygghet och sammanhållning i Europas största län. I en tid präglad av ökad osäkerhet i omvärlden blir infrastrukturen också en säkerhetspolitisk fråga. Därför måste planeringen utgå från både vardag och kris, både civilsamhälle och totalförsvaret.

Ett sammanhängande transportsystem för hela länet

Utvecklingen av Norrbotten kräver att länets kommuner knyts samman i ett mer integrerat system för person- och godstransporter. Redan i dag pendlar många mellan kommuner, ofta med bil och ibland över flera timmars restid. Men när arbetsmarknaden växer, industrin expanderar och den offentliga servicen specialiseras krävs snabbare, mer tillförlitliga och mer kapacitetsstarka transportlösningar. Infrastruktur måste dimensioneras för hela länets behov och den måste hålla även när omvärldsläget skärps.

Ett sammanhållet transportsystem skapar bättre förutsättningar för arbete, studier, handel, företagande och vardagsliv och stärker länets attraktionskraft för investeringar och inflyttning. För Moderaterna i Norrbotten är det självklart att infrastrukturplaneringen måste utgå från hela länets behov och från att system som byggs i dag ska fungera i decennier, i vardag, kris och förändring.

Malmbanan, strategisk för industri och försvar

Malmbanan är en av Sveriges viktigaste järnvägar. Den är avgörande för näringslivet, exporten och hela landets ekonomi. Men den är också strategiskt kritisk för persontrafik, för transporter mellan Norge, Sverige och Finland, och för totalförsvarets och Natos framtida behov. Samtidigt är den hårt belastad och sårbar. Kapaciteten måste stärkas genom fler mötesstationer, högre axellast, modernare signalsystem och på sikt dubbelspår. Det här rör också arbetsmarknadens rörlighet, regional sammanhållning, samhällets beredskap och försvarets möjlighet att snabbt förflytta sig i norra Sverige.

Moderaterna i Norrbotten driver därför tydligt kravet att Malmbanan måste utvecklas för att vara pålitlig, robust och framtidssäker, och att totalförsvarets behov explicit ska skrivas in som motiv för investeringar. En dubbelspårig Malmbana är målet, men tills den finns på plats måste vi driva på för att öka kapaciteten så att både industri, persontrafik och försvar får en järnväg de kan lita på.

Järnvägen som ryggrad i regional utveckling

Norrbottenbanan skapar nya möjligheter för regional persontrafik, pendling och godstransporter längs kusten. Fokus måste nu ligga på hur järnvägen används fullt ut för att knyta samman kommunerna, inte bara på själva byggandet. Ett utbyggt system för pendel- och regionaltåg ska göra det möjligt att bo, arbeta och studera i olika delar av länet utan att vara beroende av bil. Det stärker arbetsmarknadsregionerna och det gör hela Norrbotten till en mer attraktiv plats att leva och investera i.

Samtidigt krävs lösningar för de delar av länet som i dag saknar spårbunden persontrafik eller där kapaciteten är otillräcklig. **Inlandsbanans** roll i ett framtida transportsystem behöver utvecklas och tas till vara, både för regional utveckling, näringsliv och beredskap. Lokala och regionala trafikplaner måste samordnas så att buss, tåg och andra färdmedel bildar ett sammanhängande system med fungerande bytespunkter, tidtabeller och biljettlösningar.

Infrastruktur som möjliggör jämlik sjukvård

I ett län med stora avstånd är transportinfrastrukturen avgörande för en modern, effektiv och jämlik sjukvård. Specialiserade vårdfunktioner kan och behöver finnas på olika orter, men då måste patienter och personal kunna förflytta sig inom rimliga restider. Snabba, driftsäkra och förutsägbara transporter, särskilt med järnväg, är en förutsättning för detta. Pendel- och regionaltåg gör det möjligt att knyta samman

vårdinrättningar, stärka kompetensförsörjningen och minska ojämlikhet i tillgång till vård. Infrastruktur är därmed också en vårdpolitisk fråga. Ingen ska behöva åka onödigt långt för att få vård, och när resor är nödvändiga ska de fungera.

Näringslivets utveckling, hamnar, järnväg och väg

Näringslivets utveckling är nära kopplad till fungerande transporter och logistik. Gruv- och basindustrin, ny industriproduktion kopplad till den gröna omställningen samt tjänste- och tekniksektorer är beroende av robusta transportlösningar. Här spelar hamnarna en central roll. Luleå hamn är en viktig nod för export, import och internationella godstransporter. En väl fungerande koppling mellan hamn, järnväg och väg är avgörande för industrins konkurrenskraft och för att Norrbotten ska kunna möta en växande efterfrågan på transporter.

Tillgänglighet och mobilitet för personer med funktionsnedsättning

Norrbotten är ett län med stora avstånd där tillgång till bil ofta är avgörande för att kunna arbeta, studera, nå vård och delta i samhällslivet. För personer med funktionsnedsättning är ett anpassat fordon många gånger en förutsättning för självständighet och möjlighet att leva ett aktivt liv på lika villkor som andra. Stödet till fordonsanpassning och möjligheten att få tillgång till handikappfordon behöver därför fungera väl. Långa handläggningstider och krångliga regelverk riskerar annars att leda till isolering och försvårad etablering på arbetsmarknaden. Ett tillgängligt transportsystem handlar ytterst om frihet,

friheten att kunna arbeta, studera, träffa familj och delta i samhällslivet.

Vägar och vinterunderhåll, särskilt i glesbygd

Samtidigt som järnvägen är ryggraden i det regionala transportsystemet är vägnätet fortsatt avgörande för hela länets funktion. I glesbygden är bilen ofta det enda praktiska färdmedlet. Därför måste vägar och vinterunderhåll fungera året runt, även där befolkningen är gles. Vinterväghållning är en förutsättning för att människor ska kunna arbeta, nå vård, handla och leva sina liv. Det är också en fråga om säkerhet och beredskap.

Samverkan, hållbarhet och långsiktighet

För Moderaterna i Norrbotten är regional utveckling en fråga om samverkan. Kommuner, region, statliga myndigheter, näringsliv och universitet måste arbeta tillsammans mot gemensamma mål. Infrastruktur- och transportplanering måste vara långsiktig, samordnad och bygga på helhetsperspektiv. Regionala investeringar ska vara ekonomiskt, socialt och säkerhetsmässigt hållbara. Infrastruktur som byggs i dag ska fungera i decennier, i vardag, kris och förändring.

Ett sammanhållet Norrbotten kräver beslut som håller över tid. Utvecklingen

av våra kommunikationer är helt avgörande för länets utveckling och för att Norrbotten ska fortsätta vara en plats där människor vill bo, arbeta, leva och investera, oavsett om de bor vid kusten, i inlandet eller i glesbygden.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Utveckla Norrbotten som ett sammanhållet län där kust, inland och glesbygd fungerar som en gemensam arbetsmarknad och livsregion.
- Säkerställa att infrastruktur dimensioneras för hela länets behov och att den håller både i vardag och kris.
- Driva kravet på en modern och dubbelspårig Malmbana där totalförsvarets behov explicit skrivs in som motiv för investeringar, och tills den är på plats driva på för ökad kapacitet genom fler mötesstationer, högre axellast, robust infrastruktur och långsiktig finansiering.
- Verka för fler stationer och tågstopp längs Norrbottenbanan och utveckla ett sammanhållet system för pendel- och regionalståg.
- Stärka järnvägskapaciteten genom utveckling av Inlandsbanan för regional utveckling, näringsliv och beredskap.
- Utveckla arbetsmarknadsregionerna.
- Förbättra vägar och vinterunderhåll i hela länet.
- Bygga ett bättre och mer samordnat kollektivtrafiksystem i samarbete med kommunerna.
- Säkerställa att infrastrukturen möjliggör en jämlig och effektiv sjukvård i hela länet, så att patienter slipper åka onödigt långt och kan få vård nära där de bor.
- Stärka kopplingarna mellan hamnar, järnväg och väg för Norrbottens konkurrenskraft och export.

- Stärka den digitala infrastrukturen i hela länet.
- Vara en aktiv och pådrivande aktör i nationell infrastrukturplanering med tydligt fokus på totalförsvarets behov.
- Ta en ledarroll i regional utveckling i samverkan med kommuner, näringsliv, universitet och civilsamhälle.
- Utveckla strategier för långsiktig kompetensförsörjning inom vård, industri och utbildning.
- Främja livskvalitet, kultur och inkludering som en del av Norrbottens attraktionskraft.

2. En bidragande region där värde stannar kvar

Norrbottnen är en av Sveriges mest värdeskapande regioner. Här finns skogsbruk, gruvnäring, processindustri och energiproduktion som utgör grunden för svensk export, välstånd och den pågående industriella omställningen. Det som produceras i Norrbotten är avgörande för hela landet, men det är inte självklart att det värde som skapas också stannar där det uppstår.

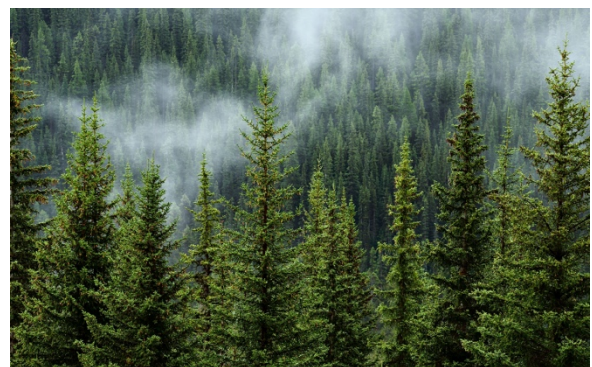
I många av länets industri- och gruvkommuner är andelen inpendling hög. Arbetsplatserna skapar jobb, tillväxt och skatteintäkter nationellt, men en stor del av de anställda är folkbokförda i andra kommuner. Kommunalskatten betalas där människor bor, samtidigt som den kommun där arbetet utförs står för kostnaderna: vägar, vatten och avlopp, räddningstjänst, kollektivtrafik, samhällsservice och annan infrastruktur som industrin och arbetskraften är beroende av.

Samtidigt tar värdkommunerna ett långsiktigt ansvar genom att upplåta mark och naturresurser samt hantera de miljömässiga, sociala och samhälleliga konsekvenser som följer av storskalig industriell verksamhet. Kraven på bostadsbyggande, utbildning, teknisk

infrastruktur och välfärd ökar snabbt, ofta snabbare än skattebasen. Det skapar en strukturell obalans mellan ansvar och resurser.

Moderaterna i Norrbotten menar att detta inte är rimligt och inte heller långsiktigt hållbart. Kommuner och regioner som bär ett tungt ansvar för nationell tillväxt, energiförsörjning och industriell konkurrenskraft ska inte behöva förlita sig på tillfälliga stöd, projektbidrag eller särskilda ansökningar för att klara sitt grundläggande uppdrag. Det behövs mer stabila och förutsägbara system.

En bidragande region där värde stannar kvar handlar inte om särlösningar eller bidragspolitik. Det handlar om rättvisa och fungerande incitament. En del av det värde som skapas genom naturresurser, industriell produktion och energiförsörjning måste också tillfalla de kommuner och regioner där värdeskapandet sker. Endast då kan investeringar i infrastruktur, välfärd, bostäder och attraktiva livsmiljöer ske i den takt som utvecklingen kräver.

Om Norrbotten ska kunna fortsätta vara en motor i Sveriges industriella utveckling krävs att regionen ges långsiktiga ekonomiska förutsättningar. Det är avgörande för att kunna attrahera

kompetens, möjliggöra bostadsbyggande och säkerställa fungerande samhällsservice. Ett starkt Sverige förutsätter starka värdeskapande regioner och då måste också nyttan av värdeskapandet fördelas på ett sätt som gör detta möjligt över tid.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Verka för att en del av det värde som skapas i naturresursrika regioner också stannar där.
- Arbeta för att kommuner med stor industri och energiproduktion ges långsiktiga ekonomiska villkor som står i proportion till de kostnader de bär, särskilt när många pendlar in för att jobba men betalar skatt i sin hemkommun.
- Ge bättre möjligheter inom samtliga kommuner att investera i bostäder, infrastruktur, välfärd och samhällsservice i takt med industrins utveckling.
- Driva på för system som stärker lokal och regional utvecklingskraft utan att bygga på tillfälliga stöd eller kortsiktiga bidrag.
- Säkerställa att regional utveckling, industriell tillväxt och samhällsansvar hänger ihop långsiktigt.

3. Totalförsvaret och krisberedskap

Det försämrade säkerhetsläget i vår omvärld ställer nya krav på samhällets beredskap. Krig i Europa, ökade cyberhot, klimatrelaterade kriser och sårbara globala leveranskedjor har tydliggjort behovet av ett starkt totalförsvaret. Ett fungerande totalförsvaret byggs inte när krisen är ett faktum, det byggs i vardagen, genom robusta system, tydligt ansvar och långsiktig planering.

För Norrbotten är detta särskilt viktigt. Länets stora geografiska avstånd, strategiska industri, gränsläge och klimat ställer höga krav på motståndskraft. Samhällets grundläggande funktioner måste fungera även under långvariga påfrestningar. Ett robust totalförsvaret och stark krisberedskap är därför inte något som står vid sidan av regional utveckling, utan behöver vara en integrerad del av samhällsbyggandet.

Totalförsvaret som integrerad del av regional utveckling

Totalförsvaret och krisberedskap hänger nära samman med regional utveckling. Infrastruktur, energiförsörjning, sjukvård, transporter, livsmedelsförsörjning och kommunikationer måste vara dimensionerade för att fungera i vardag, kris och krig. Beslut som fattas i fredstid om investeringar, organisering och styrning avgör hur väl samhället klarar påfrestningar längre fram.

Moderaterna i Norrbotten menar att robusthet och redundans måste vara en naturlig del av regional planering. Det handlar om att säkerställa att ordinarie strukturer är tillräckligt starka, flexibla och samordnade. När vi planerar för vägar, järnväg, sjukhus och energiförsörjning

måste vi också fråga oss: Klarar vi detta i kris? Fungerar det när förutsättningarna skärps? Kan det användas av försvaret vid behov? Totalförsvaret måste vara inbyggt från början.

Militär uppbyggnad i Norrbotten

Mot bakgrund av det försämrade säkerhetsläget i vårt närområde behöver den militära närvaron och förmågan i Norrbotten stärkas. Sverige är nu medlem i Nato, och Norrbottens strategiska läge gör länet till en central del av Sveriges och alliansens försvarsförmåga. Det innebär både ett ansvar och en möjlighet.

Moderaterna i Norrbotten verkar för en ökad militär närvaro och förmåga i länet, utökad militär test- och övningsverksamhet som stärker både försvaret och den lokala ekonomin, och att kommuner och region ges möjlighet

till snabbare och mer flexibla tillståndsprocesser vid nyetablering eller utbyggnad av militär verksamhet.

En stärkt militär närvaro bidrar inte bara till försvarskraft utan även till regional utveckling genom arbetstillfällen, kompetensförsörjning och investeringar i infrastruktur som gagnar både försvar och civilsamhälle. Men det kräver att samhället är berett att möjliggöra den nödvändiga uppbyggnaden.

Civila resurser, näringsliv och beredskap

Krisberedskap och totalförsvaret är inte enbart militära frågor. Företag, transporter, logistik och civila resurser spelar en avgörande roll vid kris eller krig. En ekonomi som bygger på "just in time"-leveranser och globala kedjor är sårbar när dessa kedjor bryts. Därför behöver vi en bättre beredskap för logistik, transporter och materiellager, lagerhållning och resurser som tål störningar i leveranser och produktion, och samverkan med näringslivet kring beredskapsavtal som säkerställer tillgång till kritiska resurser och kompetenser.

Det krävs också en tydligare ansvarsfördelning mellan stat, region, kommun och länsstyrelse så att alla vet vad som gäller när samhället sätts under

press. Även om regionen inte ensam äger alla dessa frågor ska politiken tydligt markera att beredskap är en prioriterad samhällsfråga och formulera trovärdiga politiska ambitioner, även när ansvaret delas med andra nivåer. Näringslivet i Norrbotten är en del av vår beredskap. Företag som kan producera, transportera, lagra och underhålla kritiska resurser är en tillgång för samhället i kris. Samverkan mellan offentlig sektor och näringsliv måste därför vara en naturlig del av beredskapsplaneringen.

Regionens roll, samordning, stöd och ansvar

Regionen har en central roll i totalförsvaret, inte minst inom hälso- och sjukvården. Regionerna ska vara en samordnande och stödjande aktör gentemot kommunerna, särskilt i beredskapsfrågor som rör sjukvård, vårdlogistik, personalförsörjning, planering och övning.

Ett tydligt regionalt ansvar bidrar till likvärdighet, effektiv resursanvändning och bättre samordning. Kommuner ska inte behöva lösa beredskapsfrågor isolerat. Gemensam planering och samverkan stärker hela länets motståndskraft. Regionerna och kommunerna har också ett ansvar att stärka krismedvetenheten hos norrbottningarna så att människor är förberedda om krisen eller kriget kommer.

Sjukvården som beredskapsresurs

Sjukvårdens förmåga är avgörande i kris och krig. Vården ska kunna hantera både vardagens behov och snabbt skala upp vid extraordinära händelser.

Det kräver långsiktig planering inom flera områden:

Personalförsörjning och tillräcklig bemanning, kompetens och uthållighet över tid. Läkemedel och förbrukningsmaterial med fungerande lagerhållning och tillförlitliga försörjningskedjor. Reservkraft och teknisk redundans, då vården måste fungera även vid elavbrott och störningar. Transporter och logistik med säkra transporter för patienter, personal och material i hela länet. Beredskapsavtal för att personalen ska veta vad som gäller i kris eller krig och inte få beskedet när det är för sent. Beredskap ska vara en integrerad del i vårdens dagliga planering, styrning och uppföljning. Akutsjukvården spelar en särskilt viktig roll som en del av regionens beredskap och civila försvar, den är ofta den första linjen när samhället utsätts för påfrestning.

Energi, transporter och försörjningstrygghet

Ett fungerande samhälle är beroende av stabil tillgång till el, drivmedel, livsmedel och transporter. Vid kriser och störningar sätts dessa system ofta under hård press. Därför krävs planering för redundans, alternativa lösningar och lagerhållning.

Transportinfrastrukturen är särskilt strategisk i Norrbotten. Malmbanan, vägnätet och hamnarna är avgörande för både näringsliv, försörjning och

beredskap. De måste vara väl fungerande, väl underhållna och planerade för att fungera även under påfrestning. Samma sak gäller digital infrastruktur och kommunikationssystem. Cyberbrott och samhällsstörningar kan lamslå kritiska system på kort tid. Beredskapen mot dessa hot måste utvecklas kontinuerligt.

Samverkan, nyckeln till fungerande beredskap

Ingen aktör klarar beredskapen ensam. Ett starkt totalförsvar bygger på tydlig samverkan mellan kommuner, region, stat och länsstyrelse, gemensam planering, utbildning och övning, och klar ansvarsfördelning och tydliga beslutsvägar.

Samverkan måste fungera i vardagen för att fungera i kris. Genom regelbundna övningar, gemensamma lägesbilder och etablerade samarbetsformer kan Norrbotten bygga ett totalförsvar som är både effektivt och uthålligt.

Att bygga beredskap är att ta ansvar för framtiden.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Integrera totalförsvar och krisberedskap som en naturlig del av regional utveckling och samhällsplanering.
- Verka för ökad militär närvaro och förmåga i Norrbotten samt utökad militär test- och övningsverksamhet.
- Möjliggöra snabbare och mer flexibla tillståndsprocesser vid nyetablering eller utbyggnad av militär verksamhet.
- Stärka regionens roll som samordnare och stödjande aktör i beredskapsfrågor, särskilt inom sjukvården.

- Säkerställa sjukvårdens beredskap genom långsiktig personalförsörjning, lagerhållning och teknisk redundans.
- Säkerställa införandet av beredskapsavtal i regionen, så att personalen vet vad som gäller i kris eller krig.
- Tydliggöra akutsjukvårdens roll som en del av regionens beredskap och totalförsvaret.
- Trygga elförsörjning, transporter, kommunikationer och logistik inför kris eller krig.
- Utveckla beredskaperna mot cyberbrott och samhällsstörningar.
- Främja samverkan med näringslivet kring beredskapsavtal, lagerhållning och kritiska resurser.
- Stärka samverkan mellan kommuner, region, stat och länsstyrelse genom gemensam planering och övning.
- Stärka krismedvetenheten hos norrbottningarna för att de ska vara förberedda om kriget eller krisen kommer.
- Verka för tydligare ansvarsfördelning mellan stat, region, kommun och länsstyrelse i beredskapsfrågor.

B. Hälso- och sjukvård – trygg, tillgänglig och jämlik

4. Ekonomi i balans och effektiv styrning

En stark och fungerande vård förutsätter en ekonomi i balans. När pengarna används rätt kan vården utvecklas, köer kortas, medarbetare få rimliga arbetsvillkor och patienter får vård i tid. Men Norrbotten befinner sig i en situation där underskotten är stora, kostnaderna stiger och byråkratin växer snabbare än verksamheten som är kärnan i regionens uppdrag.

En ekonomi i balans är grunden för trygg vård, stark utveckling och att människor ska vilja bo och stanna i Norrbotten. När resurserna i stället binds upp i otydliga strukturer, växande administration och bristande uppföljning, drabbas patienterna, medarbetarna och hela länet.

Moderaterna i Norrbotten vill tydliggöra ledarskapet och skapa en kultur av ansvar, ordning och reda. Att resurserna används transparent, resultaten mäts och verksamheterna följs upp. Vi vill minska dubbelarbete, förenkla beslutsvägarna och se till att pengar hamnar nära verksamheten, inte i nya ledningsnivåer, projekt eller administration.

Vi vill också vara tydliga med att regionen ska fokusera på sitt kärnuppdrag. Att lägga resurser på verksamheter som inte är lagkrav, eller att expandera organisationen utan att vården först fungerar, är inte rimligt när vårdskulden växer.

Att ta ansvar för regionens ekonomi är att använda varje skattekrona smartare och närmare patienten. I dag binds alltför stora resurser upp i administration, parallella styrmodeller, projektorganisationer och gamla arbetsätt som inte längre levererar resultat. Det tränger undan vårdens kärna vård, tillgänglighet och kvalitet.

Regionen måste också våga ifrågasätta gamla arbetsätt. Att "vi alltid har gjort så" är inte ett tillräckligt skäl när kostnaderna skenar och vårdköerna växer. Styrningen ska förenklas, ansvar tydliggöras och uppföljningen skärpas. Det ska vara glasklart vilka mål som gäller, hur de mäts och vilka konsekvenser som följer om resultaten uteblir.

Ekonomisk styrning måste kopplas tydligare till produktivitet och faktisk leverans. Det räcker inte att följa budgetutfall, regionen måste följa vad man får för pengarna. Hur många patienter behandlas? Hur långa är köerna? Hur utvecklas tillgänglighet, kvalitet och arbetsmiljö? Det är dessa resultat som ska styra prioriteringar och beslut.

Genom bättre uppföljning och starkare samordning kan regionen återta kontrollen över kostnadsutvecklingen. Effektivitet ska handla om att göra rätt

saker, inte bara göra saker billigare. När styrningen fungerar frigörs utrymme för investeringar i vårdplatser, personal och tillgänglighet, utan att kompromissa med kvalitet eller trygghet.

Genom ökad öppenhet, bättre målstyrning och mod att prioritera skapar vi utrymme för fler vårdplatser, kortare köer och bättre arbetsmiljö.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Tillsätta en extern kriskommission som granskar regionens ekonomi och föreslår strukturella och konkreta förbättringar av hur verksamheten bedrivs.
- Varje verksamhet ska ha tydliga mål och följas upp på, inte bara rapportera uppåt i organisationen utan faktiskt leverera resultat för patienter och medborgare.
- Pengarna måste gå dit de gör mest nytta. Det betyder mer vård och färre chefsnivåer, mer tid med patienter och mindre tid på möten och dokumentation.
- Budgeten ska spegla verkligheten, verksamheter med stora behov och goda resultat ska få de resurser som krävs, inte tvärtom.
- Det ska vara en öppen redovisning av hur skattepengarna används och varför kostnaderna ökar.
- Sluta med arbetssätt som kostar mer men inte ger bättre resultat. Mer administration skapar inte kortare vårdköer.
- Fokusera på regionens lagstadgade uppdrag och särskilt på välfärdens kärna: Vården och tillgängligheten till den.
- Utveckla regionens arbete i syfte att frångå arbetssätt som driver kostnader utan att förbättra resultat.
- När ekonomin är i kris prioriterar vi ordning och reda före skattesänkningar.

Vi vill få ordning på ekonomin för att säkra norrbottningarnas sjukvård.

5. Kortare vårdköer och stärkt vårdgaranti

Vårdköerna i Norrbotten är inte bara en organisatorisk utmaning, de är ett mänskligt lidande. Varje dag väntar människor på undersökningar och behandlingar som borde ha gjorts för länge sedan. För många innebär väntan mer smärta, minskad livskvalitet eller förlorad arbetsförmåga. För barn och unga kan månader av väntan innebära att problemen hinner fördjupas.

Köerna är ett resultat av bristande styrning, otydligt ledarskap och för svagt fokus på uppföljning och resultat. För att Norrbotten ska hålla ihop som län och för att människor ska kunna leva, arbeta och stanna kvar måste vården bli snabbare, tryggare och mer tillgänglig.

Moderaterna i Norrbotten vill införa en skärpt vårdgaranti med 30 dagar till första besök och 90 dagar till behandling. Detta skall vara en konkret garanti som ska följas upp och få konsekvenser. När regionen inte klarar vården i tid ska patienten få hjälp hos annan vårdgivare, offentligt eller privat. Det viktiga är inte vem som utför vården, utan att patienten får vård i tid.

Floskler och otydliga löften ersätts med konkreta åtaganden. Norrbotten ska inte

säga att vi har vård "i världsklass", vi ska ha en vård som fungerar så bra att människor väljer att bo kvar här och flytta hit. Det är det mått som betyder något. Trygg vård ska vara normen, väntan ska vara undantaget.

En fungerande vårdgaranti är ett löfte om trygghet. Det är ett löfte om att människor i Norrbotten inte ska behöva vänta i år, eller tappa hoppet om att få hjälp.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Införa en skärpt vårdgaranti, 30 dagar till första besök och 90 dagar till behandling.
- Införa en nationell vårdförmedling som aktivt matchar patienter med lediga tider, även i andra regioner.
- Ge patienter rätt att välja vårdgivare, även inom slutenvården.
- Korta köerna genom fler vårdgivare, både offentliga och privata.
- Införa ersättningsskyldighet när regionen inte uppfyller vårdgarantin. Om regionen inte kan ge dig vård i tid enligt vårdgarantin ska du erbjudas vård hos någon annan, inom eller utanför regionen, och regionen står för kostnaderna.
- Öka produktiviteten genom att se till att rätt kompetens finns tillgänglig när patienter behöver vård, låt digitala lösningar frigöra tid från administration, och följ noga upp resultaten så att problemen syns innan de växer.
- Öppna redovisningar av väntetider så att patienter och personal vet hur läget faktiskt ser ut.
- Säkerställa att alla hälsocentraler i Norrbotten är hbtq-certifierade för ett tryggt, jämlikt och professionellt bemötande.

6. Nära vård och glesbygdsservice

Vård ska finnas nära människor, oavsett om man bor i centrala Luleå, i en by längs Torneälven eller flera mil från närmaste samhälle i inlandet. I dag är verkligheten en annan för många norrbottningar. Minskade öppettider, långa avstånd och begränsad tillgänglighet gör att vården upplevs som alltmer avlägsen, trots att behoven är stora.

I glesbygden handlar närhet till vård sällan om minuter, det kan handla om timmar. Ett läkarbesök kan innebära en hel dagsresa, ibland övernattnig, och för äldre, barnfamiljer och kroniskt sjuka blir detta en tung belastning. Vård skjuts upp, symtom förvärras, semesterdagar kan behöva användas och människor tappar tillit till systemet. När öppettider begränsas eller mottagningar stängs får det direkta konsekvenser.

Barn och unga tillbringar en stor del av sina liv i skolan, och när en elev mår dåligt är det naturligt att vända sig till skolsköterskan eller skolpsykologen, de finns där, i vardagen, och kan fånga upp problem tidigt. Men elevhälsan handlar i grunden om vård. Det är diagnostisering, behandling och förebyggande hälsokontroller som kräver medicinsk kompetens och kontinuitet. Därför måste vi vara tydliga med var ansvaret ska ligga,

nämligen hos regionen. Vård är regionens kärnuppdrag, och elevhälsans medicinska insatser hör naturligt hemma där. Genom att föra över huvudmannaskapet till regionerna skapar vi en sammanhållen vårdkedja där skolhälsovården återigen blir första linjens vård för barn och unga.

Moderaterna i Norrbotten vill bygga en nära vård som utgår från människors faktiska vardag, där vården oftare reser till patienterna, istället för tvärtom. Mobila vårdteam, hembesök, ambulering mottagningar och bättre samverkan mellan olika vårdformer är avgörande för att glesbygden ska fungera. Det handlar om trygghet, värdighet och jämlik vård i hela länet.

En fungerande nära vård kräver också större mångfald bland vårdgivare. Regionen ska inte ensam bära hela ansvaret för vårdutbudet. Fler privata aktörer kan bidra med flexibilitet, innovation och bättre tillgänglighet, särskilt i glesbygd. Driftsformen är sekundär, det centrala är att vården finns, håller hög kvalitet och är tillgänglig när människor behöver den.

Ersättningssystemen måste anpassas efter glesbygdens förutsättningar. En vårdcentral i glesbygd har andra

kostnader, andra patientflöden och andra krav än en mottagning i tätort. Ett särskilt glesbygdsuppdrag kan till exempel innebära att region eller kommun får extra ansvar och resurser för att säkerställa service i områden med långa avstånd, såsom mobila vårdlösningar, distansundervisning eller särskilt stöd till kollektivtrafik där underlaget annars är för litet. Det krävs tydliga belägenhetsadresser och särskilda glesbygdsuppdrag som säkerställer att vård kan bedrivas även där underlaget är mindre men behovet stort. En belägenhetsadress är den officiella adressen som talar om *var en byggnad eller plats faktiskt ligger*, till exempel på landsbygden där det saknas vanliga gatunamn. Adressen används av räddningstjänst, post, transporter och myndigheter för att snabbt hitta rätt plats. Likvärdig vård kräver olika lösningar.

Norrbotten är också ett gränslän. För många människor i östra och norra delarna av länet kan vård i Finland eller Norge vara närmare och mer tillgänglig än vård inom regionens egna gränser. Moderaterna i Norrbotten vill därför utveckla gränsöverskridande vårdssamarbete med Finland och Norge, där det är medicinskt, geografiskt och ekonomiskt rimligt. Nationella gränser ska inte vara ett hinder för trygg vård i vardagen.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Bygga en nära vård som utgår från glesbygdens verklighet, där vården i högre grad kan resa till patienterna.
- Utveckla mobila vårdteam, ambulerande mottagningar och hembesök i hela länet.
- Säkerställa större mångfald bland vårdgivare offentliga och privata, för bättre tillgänglighet och flexibilitet.
- Införa tydliga belägenhetsadresser och särskilda uppdrag med anpassade ersättningsmodeller för hälsocentraler på glesbygden.
- Kartlägga konsekvenserna av minskade öppettider och långa resor.
- Att innan regionen stänger vårdcentraler eller tvingar patienter att resa längre måste konsekvenserna vara solklara. Vem drabbas, hur mycket längre blir resorna, och vad händer med tillgängligheten?
- Utveckla gränsöverskridande vårdssamarbete med Finland och Norge där det ger kortare avstånd och bättre tillgänglighet för patienterna.
- Använda digital vård som ett komplement till fysisk vård, aldrig som ersättning.
- Säkerställa att ingen behöver flytta för att få tillgång till trygg och fungerande vård, exempelvis genom mobila vårdlösningar.
- Ställa krav på hbtq-kompetens för ungas tidiga kontakter med vården, exempelvis via "En väg in".
- NPF-utredningar ska i möjligaste mån ske inom länet.
- Regionalt huvudmannaskap för elevhälsan.

7. Akutsjukvård och ambulanser

Akutsjukvården är samhällets yttersta skyddsnät. När olyckan är framme, när hjärtat stannar eller när livet står på spel, ska hjälpen komma snabbt oavsett om man befinner sig i centrala Luleå, i Malmfälten eller längs eninterväg långt från närmaste tätort. En fungerande akutsjukvård är en grundläggande trygghets-, beredskaps- och civilförsvarsfråga.

I Norrbotten är förutsättningarna särskilt krävande. Stora avstånd, hårt klimat, mörker och svåra vinterförhållanden ställer höga krav på både akutsjukvård och ambulanssjukvård. När responstiderna blir långa ökar risken för allvarliga konsekvenser för patienten, för anhöriga och för tilliten till hela samhället. Situationen förvärras dessutom när vårdverksamheter och funktioner periodvis håller stängt under sommaren, samtidigt som befolkningen i många delar av länet ökar kraftigt genom besöksnäring och fritidsboende. Geografiska förutsättningar får inte avgöra chansen att överleva.

Moderaterna i Norrbotten vill därför stärka ambulanssjukvården. I områden som t.ex. Malmfälten är fungerande akutsjukvård central, inte minst med tanke på långa avstånd, tuffa

väderförhållanden och industriverksamhet med förhöjd riskbild. Ambulansresurser, stationering och beredskap måste anpassas efter verkliga behov.

Akutsjukvård och ambulanssjukvård måste ses som en sammanhållen kedja. Det är helheten som avgör utfallet: Larmkedjan, ambulans på väg, luftburen ambulans, akutmottagning och fortsatt vård. Brister i samordning mellan markburen ambulans, ambulansflyg, helikopter, räddningstjänst och sjukhus riskerar att kosta tid och i värsta fall liv. Därför krävs bättre samordning, gemensamma rutiner och tydligt ansvar mellan alla aktörer.

Ambulansflyg och luftburen akutsjukvård är en nödvändig del av akutsjukvården i ett län som Norrbotten. För patienter i inlandet och i Malmfälten kan luftburen transport vara skillnaden mellan liv och död. Den luftburna kapaciteten måste vara tillgänglig och fungera året runt, även under svåra väderförhållanden.

En pålitlig och stark akutsjukvård förutsätter också att det finns tillgång till blod när det verkligen behövs. Vid allvarliga olyckor, stora operationer och livshotande tillstånd är blodgivning och

blodberedskap en del av den livsräddande kedjan. Därför är det angeläget att blodverksamheten vilar på moderna metoder och att alla som kan och vill ge blod får möjlighet att bidra. Region Norrbotten behöver skyndsamt införa NAT-screening, ett nukleinsyratest som möjliggör tidig upptäckt av blodburen smitta och som öppnar för en mer rättvis och individbaserad riskbedömning av alla blodgivare. Det innebär att bedömningen görs utifrån individens egna riskbeteenden, inte utifrån gruppbaseade och utdaterade kriterier som kan upplevas som stigmatiserande.

Personalen måste ges god utbildning i att tillämpa de nya bedömningsgrunderna på ett respektfullt och professionellt sätt. En modern, jämlik och icke-diskriminerande blodverksamhet är en fråga om både patientsäkerhet och grundläggande rättvisa. När akutsjukvården behöver blod ska den kunna få det, och när människor vill ge blod ska de bemötas med respekt och utifrån faktiska risker, inte förutfattade meningar.

Samtidigt måste trycket på akutmottagningarna minska. I dag söker många patienter akuten för tillstånd som hade kunnat tas om hand tidigare eller på annan vårdnivå. Det skapar

överbelastning, långa väntetider och sämre arbetsmiljö. Moderaterna i Norrbotten vill därför skapa fler vägar in i vården genom tydligare prioriteringar och avlastning av akutmottagningarna. En närakut i Luleå som är öppen helger, och kvällstid på vardagar, är ett viktigt steg och en åtgärd som gynnar hela Norrbotten, då Sunderby sjukhus är hela länets akutsjukhus. Det kan också behöva utredas behovet av närakuter i andra kommuner för att avlasta de övriga sjukhusens akutmottagningar.

Responstider är en fråga om liv, trygghet och patientsäkerhet. Därför måste tydliga och jämlika responstidsmål finnas i hela länet och följas upp öppet. Människor ska veta vad de kan förvänta sig när de ringer efter hjälp, och regionen ska ta ansvar när målen inte nås. En jämlik akutsjukvård innebär att vårdens kvalitet inte avgörs av postnummer. Det är en grundläggande rättighet och en förutsättning för att människor ska kunna bo, arbeta och leva i hela Norrbotten.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Stärka ambulanssjukvården och säkerställa fungerande och jämlik akutsjukvård i hela länet.
- Se ambulanssjukvård och akutsjukvård som en del av samma uppdrag, att snabbt ge rätt vård till den som behöver det.
- Förbättra samordningen mellan markburen ambulans, ambulansflyg, helikopter, akutmottagningar, räddningstjänst och andra aktörer.
- Säkerställa tillgång till luftburen akutsjukvård året runt som en integrerad del av vårdkedjan.
- Införa tydliga responstidsmål för ambulanser, oavsett var man bor ska

ambulansen komma i tid.

- Avlasta akutmottagningarna genom tydligare prioriteringar och fler alternativa vårdvägar.
- Verka för att regionen skyndsamt inför NAT-screening (nukleinsyratest) inom blodverksamheten för att möjliggöra individbaserad riskbedömning för alla blodgivare samt säkerställer att personalen utbildas i att tillämpa de nya bedömningsgrunderna på ett icke-stigmatiserande sätt.
- Inrätta en närakut i Luleå som är öppen helger och kvällstid på vardagar samt utreda behovet av närakuter i andra kommuner för att avlasta sjukhusen och skapa bättre vårdflöden. Detta är en åtgärd som gynnar hela Norrbotten, då Sunderby sjukhus är hela länets akutsjukhus.

8. Psykiatri och psykisk hälsa

Bakom varje kö och inställd vårdplats finns en människa som mår dåligt och en familj som väntar. Den psykiska ohälsan fortsätter öka, särskilt bland barn och unga i Norrbotten. Vi ser längre vårdköer, brist på kontinuitet och en styrning som inte räcker till. Det duger helt enkelt inte. Moderaterna i Norrbotten vill ta ett tydligt ledarskap. Vi föreslår en extern haverikommission som granskar hela psykiatrins struktur, bemanning, styrning och tillgänglighet för att få fram verkliga lösningar som håller över tid.

Psykisk hälsa är en prioriterad framtidsfråga där region, kommuner, skola, näringsliv och civilsamhälle arbetar tillsammans. Förebyggande arbete står lika starkt som behandling. Det är också en viktig Norrbottensfråga gentemot nationell nivå, där staten måste säkerställa långsiktig finansiering för stödlinjer, digitala tjänster och nationella satsningar på barn och ungas psykiska hälsa.

Tillgången till psykologer är begränsad i hela landet och särskilt i Norrbotten. Regionen behöver därför arbeta mer systematiskt med kompetensförsörjning genom att erbjuda fler PTP-tjänster och skapa goda etableringsmöjligheter för nyexaminerade psykologer. Genom att

fler kan göra sin praktiska tjänstgöring och stanna kvar i länet, eller flytta hit, stärks kontinuiteten, tillgängligheten och kvaliteten i den psykiatriska vården.

Barn- och ungdomspsykiatrin måste förstärkas kraftigt. Alla barn och unga ska få en första bedömning inom 30 dagar. För lättare psykiska besvär ska den första linjens psykiatri bli tillgänglig och trygg, bland annat genom en tydligare modell för "En väg in". En gemensam ingång där familjer snabbt får kontakt, vägledning och rätt insats.

Psykisk hälsa formas tidigt i livet. Därför måste elevhälsan vara en självklar och stark del av det förebyggande arbetet. I dag varierar tillgång, kvalitet och kompetens stort mellan kommuner, vilket skapar ojämlikhet och fördröjer tidiga insatser. Moderaterna i Norrbotten menar att regionen på sikt bör ta ett samlat huvudmannaskap för elevhälsan. Det skulle möjliggöra likvärdig tillgång till psykologer, kuratorer och medicinsk kompetens i hela länet, stärka samverkan med barn- och ungdomspsykiatrin och säkerställa att barn får stöd innan problemen växer sig stora.

Ett jämlikt och tryggt bemötande är avgörande för att människor ska våga söka hjälp. Det gäller inte minst hbtq-personer, som i högre grad än genomsnittet drabbas av psykisk ohälsa och suicidtankar. Alla hälsocentraler i Norrbotten ska därför vara hbtq-certifierade. Det är ett konkret sätt att säkerställa kunskap, respekt och ett professionellt bemötande, oavsett var i länet man söker vård. Psykiatri och primärvården ska vara platser där alla känner sig sedda, trygga och tagna på allvar.

Vi vill även stärka samtalsstöd som BRIS och andra stödlinjer, då de ofta är den första kontakten när oron växer. Staten bör ta ansvar för att dessa hålls öppna dygnet runt.

Tillgången till psykologer är begränsad i hela landet, men särskilt i Norrbotten. Regionen behöver attraktiva arbetsvillkor, bättre kompetensförsörjning och en organisation som gör det möjligt för personalen att fokusera på patienterna.

Digitala verktyg ska underlätta, inte ersätta mötet mellan människor. Internetbaserad KBT och digitala stöd kan avlasta, men trygghet och kvalitet ska alltid gå först.

En psykiatri som fungerar är en förutsättning för ett län där människor vill

bo kvar och dit fler vill flytta. En trygg vård är första prioritet.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Tillsätta en extern haverikommission för psykiatri.
- Återöppna slutenvårdplatserna i Piteå och säkerställa en rimlig beläggning i hela länet.
- Vidareutveckla SPOT som komplement.
- Bygga en sammanhållen vårdkedja för samsjuklighet genom samverkan mellan psykiatri, beroendevård och primärvård.
- Stärka BUP så att barn får en första bedömning inom 30 dagar inom länet.
- Utveckla första linjens psykiatri och göra "En väg in" till en tydlig, välfungerande ingång för barn och unga.
- Stärka BRIS och dygnet runt öppna stödlinjer genom statlig finansiering.
- Införa internetbaserad KBT som tillgängligt alternativ.
- Förbättra kompetensförsörjningen och skapa attraktiva arbetsvillkor inom psykiatri.
- Stärka kompetensförsörjningen inom psykiatri genom fler PTP-tjänster och bättre möjligheter för psykologer att arbeta och utvecklas i hela länet.
- Införa tydlig uppföljning och kvalitetssäkring av resultat och tillgänglighet i hela länet.
- Använda digitala lösningar som komplement, inte ersättning, till möten mellan människor.
- Arbeta för att regionen på sikt tar ett samlat huvudmannaskap för elevhälsan, för likvärdig kvalitet, starkare förebyggande arbete och bättre samverkan med BUP och första linjens psykiatri.

9. Kvinnors och flickors hälsa

Kvinnors hälsa har alltför länge behandlats som en sidofråga i vården. Det märks i längre väntetider, otydliga vårdvägar och brist på kunskap om kvinnokroppen genom hela livet, från första menssen till klimakteriet och åldrandet. Kvinnor i Norrbotten vittnar om att de inte blir lyssnade på, att deras symtom bagatelliseras eller att de faller mellan stolarna i en vård som inte är utformad efter deras behov. En jämlik vård är en trygg vård.

Kvinnors hälsa handlar också om de diagnoser och tillstånd som alltför ofta missförstås, bagatelliseras eller hamnar mellan stolarna. Ett tydligt exempel är ME/CFS (Myalgisk encefalomyelit/kroniskt trötthetssyndrom). Det är en allvarlig, långvarig och ofta kraftigt funktionsnedsättande sjukdom som kännetecknas av extrem utmattning, kognitiva svårigheter, smärta och en försämring av symtomen efter även mycket liten ansträngning. ME/CFS drabbar kvinnor i betydligt högre utsträckning än män.

Trots detta möts många patienter av bristande kunskap, ifrågasättande och avsaknad av samordnad vård. För många kvinnor innebär det år av lidande utan

tydliga vårdvägar, korrekt diagnos eller fungerande stöd. Vården måste ta dessa patienter på allvar, bygga upp kunskap och erbjuda ett strukturerat, multidisciplinärt omhändertagande där både fysisk och psykisk hälsa ryms.

Även utbrändhet och stressrelaterad ohälsa drabbar kvinnor oproportionerligt hårt. Kvinnor bär fortfarande ett större ansvar för hem, barn och omsorg, samtidigt som kraven i arbetslivet ökar. Kombinationen leder till en ohållbar belastning som i dag resulterar i långa sjukskrivningar, lidande för individen och stora samhällskostnader. För många kvinnor blir utbrändheten ett långvarigt tillstånd, där återhämtning, rehabilitering och anpassning brister.

Moderaterna i Norrbotten menar att vården måste bli bättre på att tidigt fånga upp stressrelaterad ohälsa, erbjuda tidiga insatser och skapa fungerande rehabiliteringsvägar. Kvinnors psykiska och fysiska hälsa hänger tätt samman, och vården måste möta hela människan, inte dela upp henne i stuprör mellan psykiatri, primärvård och arbetsliv. Att ta kvinnors hälsa på allvar innebär också att ta deras utmattning, smärta och långvariga sjukdomar på allvar. Kunskap, respekt och fungerande vårdstrukturer ska vara norm, inte undantag.

När kvinnors hälsa prioriteras stärks hela samhället. Fler kvinnor kan arbeta, leva fullt ut och må bättre. Norrbotten ska vara ett län där kvinnor känner trygghet i att deras kroppar, symtom och livssituation tas på allvar och där vården möter dem med kunskap och respekt.

Moderaterna i Norrbotten vill därför bygga en vård som ser hela kvinnan. Det innebär att skapa bättre vårdstrukturer, tydliga vårdvägar, mer kunskap och riktade mottagningar för kvinnors specifika behov. Det innebär också att säkra forskning, kompetensförsörjning och att ta bort diskriminerande gränser, exempelvis i screeningprogram. T.ex vill vi att screening av aortan tillämpas tidigare än vad som idag rekommenderas.

Vi vill även värna om valfriheten. Kvinnor är olika, och vården måste tillåta olika vägar för stöd, behandling och uppföljning.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Inrätta fler klimakteriemottagningar för rådgivning, behandling och stöd.
- Utveckla endometriosisvården med tydliga vårdvägar och rätt till en andra bedömning.
- Säkerställa god tillgång till IVF och fertilitetsbehandling i Norrbotten.
- Förbättra förlossningsvården så att varje födande kvinna har tillgång till en barnmorska.
- Stärka den fysiska och psykiska eftervården efter graviditet och förlossning.
- Slopa åldersgränsen för mammografi

och ta bort onödiga begränsningar, äldre kvinnor ska inte diskrimineras.

- Säkerställa att relevanta yrkesgrupper utbildas i kvinnosjukdomar, hormonella besvär och klimakterievård.
- Genomföra breda informationsinsatser om kvinnors hälsa i samverkan med skolor, arbetsgivare och vårdcentraler. Detta ska exempelvis inkludera information om endometrios.
- Stärka kunskapen om ME/CFS i hela vårdkedjan och säkerställa att patienter får ett seriöst, samordnat och respektfullt omhändertagande.
- Utveckla tydliga vårdvägar för kvinnor med långvarig utmattning, ME/CFS, trötthetssyndrom och stressrelaterad ohälsa, med samverkan mellan primärvård, psykiatri och rehabilitering.
- Förbättra tidiga insatser vid utbrändhet för att minska långa sjukskrivningar och mänskligt lidande.
- Säkerställa att rehabilitering vid stressrelaterad ohälsa och utmattning är individuellt anpassad och tillgänglig i hela länet.
- Tidiga tecken på utmattning kräver snabba insatser från både vård och arbetsgivare. Utan tidigt stöd riskerar människor lång sjukskrivning, och ju längre tiden går desto svårare blir återgången till arbete.
- Den som drabbas av stressrelaterad ohälsa eller utmattning ska få individuell hjälp baserad på sin livssituation, och det ska vara möjligt att få den hjälpen oavsett var i länet du bor.
- Att screening av aortan tillämpas tidigare än vad som idag rekommenderas.

10. Mäns och pojkars hälsa

När vi pratar om hälsa och ojämlikhet hamnar ofta en grupp i skymundan: Män och pojkar. Statistiken är brutal och borde skaka om oss mer. Själv mord är den vanligaste dödsorsaken bland unga mellan 15 och 24 år, och det är framförallt unga män som tar sina liv. Ändå är det sällan vi hör talas om detta som en prioriterad folkhälsofråga.

Fem av tio män upplever psykiska symtom, men många söker aldrig hjälp. Det finns en kultur av tystnad som gör att killar och män bär på sin oro, sin ångest och sin depression utan att våga säga något. När de väl söker hjälp kan det vara för sent. De allra flesta kommuner saknar handlingsplaner för att förhindra självmord, trots att vi vet att risken är extra stor för närstående till någon som tagit sitt liv. Vi vet också att alkohol- och drogproblem, tillsammans med psykiatriska diagnoser, ökar risken dramatiskt. Ändå saknas forskning om förebyggande åtgärder som är specifikt riktade till denna grupp.

Pojkar växer upp i en värld som ställer motstridiga krav. De förväntas vara starka, klara sig själva och inte visa svagheter. Samtidigt ska de prestera i skolan, hantera sociala mediers press och navigera en arbetsmarknad som kräver

allt högre utbildning. När de inte klarar av detta, när de halkar efter eller mår dåligt, finns det för få som fångar upp dem i tid. Elevhälsan och primärvården måste bli bättre på att upptäcka och hjälpa pojkar som mår dåligt, innan problemen växer sig så stora att de kräver specialistvård. Det handlar om att tidigt kunna ställa rätt diagnoser, ge rätt stöd och se till att ingen pojke eller ung man faller mellan stolarna. Det finns också en stor ojämlikhet mellan olika grupper av män. De med ej genomförd gymnasieutbildning och de som växer upp i socioekonomiskt utsatta områden drabbas hårdare av både fysisk och psykisk ohälsa. Skillnaderna i sjukskrivningar mellan könen och mellan utbildningsnivåer visar att vi behöver rikta insatser dit de gör mest nytta. Ingen ska behöva bära sin sjukdom eller sitt mående ensam, och ingen ska falla utanför för att samhället inte såg problemen i tid.

I Norrbotten, med långa avstånd och tuffa klimatförhållanden, blir dessa frågor än mer angelägna. Ensamhet och isolering kan förstärkas av geografin. Tillgången till vård och stöd måste fungera oavsett var man bor, och det måste finnas insatser som når ut till män och pojkar på deras villkor, innan de hamnar alltför djupt.

Moderaterna vill stärka det förebyggande arbetet mot prostatacancer genom att möjliggöra tidigare och mer jämlik tillgång till PSA-testning. Män ska erbjudas tydlig information och möjlighet till testning i tidigare åldrar, så att fler fall kan upptäckas i tid. Tidig upptäckt räddar liv och minskar behovet av mer omfattande behandlingar. PSA-testning ska ske strukturerat och med god medicinsk rådgivning för att säkerställa informerade

beslut. Vi vill även se att screening av aortan blir regel.

Moderaterna vill:

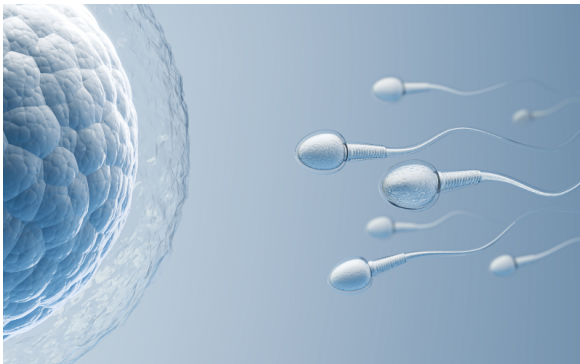
- Att det införs en nationell strategi för systematisk suicidprevention med särskilt fokus på unga män, där både forskning och konkreta insatser prioriteras.
- Stärka elevhälsan och primärvårdens förmåga att tidigt upptäcka och hjälpa pojkar och unga män med psykisk ohälsa, innan problemen kräver specialistvård.
- Säkerställa att stödlinjer är tillgängliga dygnet runt och att de når ut till män och pojkar som annars inte söker hjälp.
- Öka forskningen om mäns hälsa, särskilt kring förebyggande åtgärder mot självmord, psykisk ohälsa och sambandet mellan missbruk och suicidrisk.
- Utveckla rehabiliteringsinsatser som är anpassade efter mäns och pojkars behov och livssituation, med fokus på tidig återgång till arbete eller studier.
- Bekämpa den ojämlikhet i hälsa som finns mellan olika grupper av män, med riktade insatser till de med ej genomförd gymnasieutbildning och socioekonomiskt utsatta områden.
- Säkerställa att vården i Norrbotten når ut till män oavsett var de bor, genom både fysiska och digitala lösningar som fungerar på glesbygden.
- PSA-testning i lägre åldrar.
- Att screening av aortan tillämpas tidigare än vad som idag rekommenderas.

11. Familjeliv och fertilitetsvård

Norrbotten står inför en tydlig demografisk utmaning. Färre barn föds samtidigt som befolkningen åldras och många unga vuxna lämnar länet. För Moderaterna i Norrbotten är familjeliv och möjligheten att bilda familj en avgörande framtidsfråga för hela regionens utveckling, arbetsmarknad och välfärd.

Samtidigt vittnar många om att vägen till fertilitetsrådgivning och fertilitetsvård i dag är onödigt krånglig. Regelverk, väntetider och åldersgränser upplevs som otydliga eller begränsande, trots att individuella förutsättningar skiljer sig åt. Det riskerar att skapa ojämlikhet och upplevelser av godtycke i vården.

Moderaterna i Norrbotten vill att fertilitetsvården ska utgå från medicinska bedömningar och individens situation, inte från stelbenta administrativa gränser. Fertilitetsutredning och behandling ska vara tillgänglig, jämlik och präglas av respekt, kunskap och trygghet. Kunskap om fertilitet och reproduktiv hälsa är en viktig del av det förebyggande arbetet. Tidig, korrekt och saklig information ger människor bättre möjligheter att fatta informerade beslut om sin framtid. Regionen har ett ansvar att säkerställa att sådan kunskap finns tillgänglig inom vården.

Familjeliv handlar också om trygghet och stöd under barnets första år. Flera remissinstanser har pekat på behovet av samlade och lättillgängliga stödinsatser för blivande och nyblivna föräldrar.

Familjecentraler, där mödravård, barnhälsovård, socialt stöd och öppen förskola samverkar kan spela en viktig roll för både barns och föräldrars hälsa, särskilt i familjer som behöver extra stöd.

Regionen ska också ta ansvar som arbetsgivare. Möjligheten att förena arbetsliv och familjeliv är avgörande för att människor ska vilja stanna i och flytta till Norrbotten. Region Norrbotten ska därför vara en förebild när det gäller familjevänliga arbetsvillkor.

Ett län som vill växa måste ge människor förutsättningar att skapa sina liv här. Att underlätta familjebildning är inte social ingenjörskonst – det är ansvarstagande regionalpolitik.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Göra underlättandet av familjeliv och barnafödande till en tydlig regional framtids- och demografifråga
- Stärka fertilitetsrådgivning och fertilitetsvård utifrån medicinska och individuella bedömningar.
- Motverka diskriminerande eller godtyckliga åldersgränser i

fertilitetsutredningar och behandling.

- Säkerställa jämlik tillgång till IVF och fertilitetsbehandling utan orimliga väntetider.
- Utöka antalet skattefinansierade IVF-försök.
- Stärka kunskapen om fertilitet och reproduktiv hälsa inom vården.
- Verka för införande och utveckling av **familjecentraler** i samverkan med kommunerna. Målet är minst en familjecentral i varje kommun.
- Region Norrbotten ska visa vägen för hur en modern arbetsgivare gör det möjligt att kombinera jobb och familjeliv. Det betyder flexibla arbetstider när det behövs, färre delade turer som sliter ut personalen, möjlighet att jobba heltid även som förälder, och en arbetsmiljö som inte tvingar folk att välja mellan karriär och att vara förälder.

12. En god vård för äldre och en trygg vård i livets slut

Alla människor har rätt till trygghet, värdighet och god vård genom hela livet också när livet går mot sitt slut. Hur vi tar hand om våra äldre är ett av de tydligaste måtten på hur väl ett samhälle fungerar. I Norrbotten finns ett stort engagemang och kompetens, men också brister i samordning, kontinuitet och ansvar som riskerar att göra att äldre människor faller mellan stolarna.

Vårdens och omsorgens kärnuppgifter är tydligt, att ge trygg, värdig och sammanhållen vård utifrån den äldres behov. När ansvaret delas mellan region och kommun utan tillräcklig samverkan uppstår glapp som drabbar den enskilde. Det kan handla om utskrivningar utan fungerande uppföljning, otydliga vårdplaner eller bristande kontinuitet i personal och insatser. Det är inte acceptabelt.

Moderaterna i Norrbotten vill stärka samverkan mellan region och kommun i hela vårdkedjan för äldre. Gemensam planering, tydliga kontaktvägar och gemensamt ansvar är avgörande för att äldre ska få rätt vård, i rätt tid, på rätt plats. Ingen äldre ska behöva agera samordnare i sitt eget vårdssystem.

Personalen är vårdens viktigaste resurs med rätt kompetens, rimliga arbetsvillkor och möjlighet till återhämtning. Hög personalomsättning, stress och brist på tid undergräver kvalitet, kontinuitet och trygghet. Därför måste personalens arbetsmiljö, kompetensutveckling och förutsättningar ses som avgörande kvalitetsfaktorer.

Språk är centralt för trygghet och värdighet. Äldre människor, särskilt i utsatta situationer, ska kunna förstå och bli förstådda. Tydliga språkkrav inom äldreomsorg och palliativ vård är därför en självklar del av kvalitetsarbetet. Bristande kommunikation skapar otrygghet, riskerar patientsäkerheten och undergräver förtroendet för vården.

Äldre hbtq-personer har ofta levt stora delar av sina liv i en tid då öppenhet inte varit självklar. Många bär med sig erfarenheter av diskriminering och otrygghet. Det är därför avgörande att äldreomsorg och vård i livets slutskede präglas av respekt, kunskap och trygghet för alla, oavsett sexuell läggning eller könsidentitet. Ingen ska behöva dölja vem man är för att känna sig trygg i vården.

Palliativ vård ska vara sammanhållen, tillgänglig och präglas av hög kompetens. För många äldre är möjligheten att få vård i livets slut i hemmet, med rätt stöd, en förutsättning för värdighet. Det kräver tydlig samverkan mellan regionens hälso- och sjukvård och kommunernas omsorg, med gemensamma team, tydliga vårdplaner och tillgänglighet dygnet runt. När samverkan fungerar minskar lidandet för både den äldre och de anhöriga.

Men inte alla kan eller vill vara hemma de sista veckorna. Ibland är symtombilden för komplex, behovet av medicinsk kompetens för stort, eller situationen för jobbig för de anhöriga. Då behöver det finnas en plats där svårt sjuka och döende kan få specialiserad palliativ vård med hög kompetens, trygghet och närvaro, dygnet runt. Ett hospice är en sådan plats.

Ett hospice är en viktig del av en fullständig palliativ vårdkedja där människor ska kunna få välja hur de vill leva sina sista dagar. Moderaterna i Norrbotten vill därför verka för att Region Norrbotten får ett hospice med hög kompetens inom palliativ medicin, omvårdnad och stöd till anhöriga. Det är en fråga om värdighet, trygghet och respekt för hela livet.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Tydliggöra vårdens och omsorgens kärnuppdrag: Trygg, värdig och sammanhållen vård för äldre, oavsett huvudman.
- Stärka samverkan mellan region och kommun för att säkerställa kontinuitet och undvika att äldre faller mellan stolarna.

- Fördjupa och formalisera samverkan i palliativ vård genom gemensamma team, vårdplaner och ansvarsfördelning.
- Verka för att Region Norrbotten får ett hospice med hög kompetens inom palliativ medicin, omvårdnad och stöd till anhöriga – en plats där svårt sjuka och döende kan få specialiserad vård med trygghet och värdighet.
- Säkerställa att personalens kompetens, arbetsmiljö och förutsättningar ses som avgörande kvalitetsfaktorer i äldreomsorg och palliativ vård.
- Ställa tydliga språkkrav inom äldreomsorg och palliativ vård samt inom sjukvården för trygg kommunikation och patientsäkerhet.
- Synliggöra och säkerställa äldre hbtq-personers rätt till tryggt, respektfullt och jämlikt bemötande i vård och omsorg.
- Skapa bättre förutsättningar för vård i livets slut i hemmet, med tillgängliga palliativa team dygnet runt.
- Säkerställa att ingen äldre ska behöva vara samordnare i sitt eget vårdssystem.

En värdig äldre- och palliativ vård är en del av vårdens kärnuppdrag och ett ansvar som aldrig får kompromissas bort.

13. Cancervård och rehabilitering

Varje dag drabbas människor i Norrbotten av cancer, en diagnos som förändrar livet för både patienten och de närstående. När beskedet kommer ska det finnas trygghet, kompetens och snabb tillgång till vård. Men i dag kan cancerpatienter i Norrbotten möta onödigt långa avstånd, bristande kontinuitet och väntetider som försvårar både behandling och återhämtning.

Det är orimligt att människor i sitt livs svåraste stund ska behöva resa hundratals kilometer för behandling som borde finnas närmare. Strålbehandling i Umeå innebär för många, veckor hemifrån, långt från familj, vänner och vardag. Det är en börda som drabbar människor mitt i en redan utsatt situation och som skapar ojämlika förutsättningar beroende på var i länet man bor.

Moderaterna i Norrbotten vill därför bygga upp ett modernt och samlat Cancercentrum i Sunderbyn, med strålbehandling, avancerad diagnostik och rehabilitering på plats. Med modern utrustning som PET-CT kan diagnostiken förbättras och väntetiderna kortas kraftigt. Det är en strategisk investering som stärker vården, minskar behovet av långa resor och skapar mer jämlika förutsättningar för cancerpatienter i hela länet.

Men god cancervård handlar inte bara om teknik och behandling. Den handlar om sammanhang och ansvar. I dag upplever många patienter att vården är fragmenterad, med otydlighet kring vem som ansvarar för helheten. Moderaterna i Norrbotten vill därför säkerställa sammanhållna vårdkedjor med tydliga

patientansvariga genom hela processen, från misstanke och diagnos, via behandling, till rehabilitering och uppföljning. Ingen cancerpatient ska behöva känna sig övergiven mellan olika vårdinstanser.

Vi vill även införa en förstärkt vårdgaranti för cancer. Standardiserade vårdförlopp ska följas, ledtider kortas och alla patienter ska ha en individuell rehabiliteringsplan redan från start. Rehabilitering ska inte vara en eftertanke när behandlingen är avslutad, utan en integrerad del av cancervården. Flera remisser understryker vikten av att rehabilitering påbörjas tidigt, något vi delar fullt ut.

Rehabilitering och eftervård är i dag en av de svagaste länkarna i cancervården. Många patienter lever länge efter diagnos, men med kvarstående biverkningar som trötthet, smärta, psykisk ohälsa eller nedsatt arbetsförmåga. Eftervården måste därför fungera bättre och vara mer sammanhållen. Det handlar om smärtlindring, psykosocialt stöd, uppföljning och hjälp att återgå till arbete och vardag, men också om att säkra bästa möjliga livskvalitet när full återgång inte är möjlig.

Här kan samverkan stärkas. Regionen, kommunerna och civilsamhället har tillsammans en viktig roll i rehabilitering och eftervård. Genom bättre samordning kan stödet bli mer heltäckande, mer tillgängligt och mer anpassat till individens behov.

För att cancervården ska utvecklas krävs också tydligare uppföljning av kvalitet och resultat. Det räcker inte att mäta väntetider och budgetutfall. Regionen måste systematiskt följa upp vårdresultat, rehabiliteringsutfall, patientupplevd kvalitet och jämlikhet i cancervården. Öppen redovisning och tydliga indikatorer är avgörande för att driva kvalitet, lärande och förbättring över tid.

Trygg cancervård handlar inte bara om att överleva, utan om att få leva vidare med värdighet, trygghet och livskvalitet.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Införa en förstärkt vårdgaranti för cancerpatienter och säkerställa att standardiserade vårdförlopp följs.
- Inrätta ett Cancercentrum i Sunderbyn med strålbehandling, avancerad diagnostik, rehabilitering och samlad kompetens.
- Investera i PET-CT för snabbare och säkrare cancerdiagnostik.
- Säkerställa sammanhållna vårdkedjor

med tydliga patientansvariga genom hela cancervårdsprocessen.

- Se rehabilitering som en integrerad del av cancervården.
- Införa individuella rehabiliteringsplaner för alla cancerpatienter, med tidig start och löpande uppföljning.
- Stärka eftervården genom bättre samverkan mellan region, kommun och civilsamhälle.
- Förkorta väntetider genom effektivare planering och fler utförare där det är lämpligt.
- Stärka samverkan med universitetssjukhus för kunskapsutbyte, forskning och utveckling.
- Satsa på smärtlindring och palliativ cancervård för bättre livskvalitet.
- Slopa åldersgränsen för mammografi.
- Införa tydligare uppföljning av kvalitet, resultat och patientupplevelse i cancervården.

14. En välmående personal som tillåts utvecklas

Vårdens viktigaste resurs är människorna som arbetar i den. Det är deras kunskap, engagemang och uthållighet som varje dag bär upp vården i Norrbotten. Samtidigt är personalbrist och hög arbetsbelastning en av vårdens största utmaningar. För många medarbetare är vardagen pressad, med högt tempo, bristande återhämtning och allt mindre tid för det som är vårdens kärnuppdrag: mötet med patienten.

När arbetsbelastningen blir för hög, när scheman inte går att förena med ett hållbart liv och när administration och otydlig styrning tar tid från patientarbetet, då tappar vården både kvalitet och attraktionskraft. Det leder till att erfarna medarbetare lämnar, att nyrekrytering försvåras och att beroendet av hyrpersonal ökar. Det är en negativ spiral som måste brytas.

Moderaterna i Norrbotten vill göra regionen till en attraktiv och långsiktig arbetsgivare i konkurrens med andra regioner och privata aktörer. Det kräver bättre arbetsmiljö, tydligt ledarskap, rimliga scheman och verkliga utvecklingsmöjligheter, inte kortsiktiga projekt eller tillfälliga satsningar.

Ledarskapet är avgörande. Beslut ska fattas nära verksamheten av chefer som känner sina medarbetare och deras vardag. Ett starkt lokalt ledarskap skapar delaktighet, ansvarstagande och tillit. Det är också en förutsättning för att kunna prioritera rätt, följa upp resultat och använda resurser klokt. Därför måste chefer ges rimliga uppdrag, tid för närvaro och stöd i sitt ledarskap.

Kompetensutveckling och karriärvägar är avgörande för att behålla erfaren personal. I dag vittnar många om att utveckling sker projektvis, utan långsiktighet eller tydlig koppling till verksamhetens behov. Moderaterna i Norrbotten vill se långsiktig, verksamhetsnära kompetensutveckling som en naturlig del av arbetet. Det ska finnas tydliga karriärvägar, både kliniska och ledande, så att erfarenhet och fördjupad kompetens värderas och tas till vara.

För att långsiktigt stärka tillgången till psykologisk kompetens i hela länet behöver regionen också ta ett större ansvar för utbildningskedjan. Genom att erbjuda fler PTP-tjänster och skapa goda förutsättningar för nyexaminerade psykologer att etablera sig i Norrbotten kan kompetens stanna i länet och tillgängligheten till psykologisk behandling förbättras. En fungerande handledning, rimlig arbetsbelastning och tydliga utvecklingsvägar är avgörande för att fler ska välja att arbeta och stanna kvar i regionen.

För att minska beroendet av hyrpersonal krävs bättre villkor för fast anställda. Kontinuitet, rimlig arbetsbelastning, konkurrenskraftiga villkor och möjlighet

att utvecklas är nyckeln. En stabil bemanning stärker både arbetsmiljö och patientsäkerhet och är dessutom mer kostnadseffektiv över tid.

En viktig del av tilliten i organisationen är öppenhet kring ekonomi. Medarbetare ska förstå de ekonomiska förutsättningarna och hur resurser används. Att prata om ekonomi på arbetsplatserna, kopplat till verksamhetens mål och resultat, skapar förståelse, delaktighet och bättre prioriteringar. Ekonomi ska inte vara något som "kommer ovanifrån", utan ett gemensamt ansvar nära verksamheten. Det finns arbetsplatser i Norrbotten där personalen trivs, där ledarskapet fungerar och där patienterna upplever trygghet och kvalitet. Dessa goda exempel ska spridas.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Göra personalförsörjning och arbetsmiljö till en av regionens högst prioriterade frågor.
- Skapa en kultur av tillit, tydlighet och delaktighet med starkt fokus på ledarskap nära verksamheten.
- Säkerställa rimliga scheman och hållbar arbetsbelastning som går att förena med familjeliv och återhämtning.
- Minska administration och otydlig

styrning som tar tid från att ge vård till patienterna.

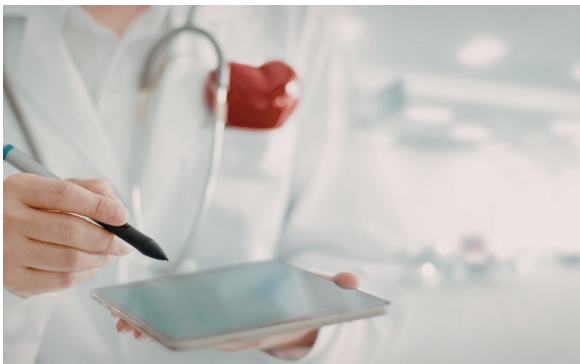
- Utveckla tydliga, långsiktiga och verksamhetsnära karriärvägar och kompetensutveckling för vårdens yrkesgrupper.
- Säkerställa att Region Norrbotten erbjuder fler PTP-tjänster för psykologer och skapar attraktiva etableringsvägar så att fler väljer att arbeta och stanna i länet.
- Säkerställa att kompetensutveckling är långsiktig och behovsstyrd.
- Stärka trainee-, introduktions- och mentorprogram.
- Minska beroendet av hyrpersonal genom bättre villkor, kontinuitet och attraktivitet för fast anställda.
- Göra regionen till en konkurrenskraftig arbetsgivare i förhållande till andra regioner och privata aktörer.
- Skapa större öppenhet kring ekonomi och föra samtal om resurser, prioriteringar och resultat på arbetsplatserna.
- Lyfta fram och sprida goda exempel på välfungerande arbetsplatser i hela Norrbotten.

15. Digitalisering som frigör tid

Digitalisering ska göra vården enklare, snabbare och mer tillgänglig. Men i Norrbotten upplever många medarbetare i dag att digitala system tar mer tid än de sparar. I stället för att frigöra resurser har digitaliseringen ofta lett till dubbelarbete, fler moment, parallella system och ökad administration. Det är fel väg.

Moderaterna i Norrbotten är tydliga att digitalisering ska användas för att minska administration och byråkrati, inte skapa nya lager av dem. Tekniken är inget egenvärde. Den är ett verktyg för att stärka kärnuppdraget med mer tid för patienter, bättre kvalitet och tryggare arbetsmiljö för personalen.

Digitala lösningar måste alltid utgå från verksamhetens behov, inte från tekniska möjligheter eller leverantörers erbjudanden. När systemen inte är anpassade till vårdens vardag riskerar de att bli hinder snarare än stöd. Därför krävs ett tydligt professionsinflytande i utveckling, upphandling och införande av digitala verktyg. Här har AI och automatisering en stor potential, rätt använd.

Genom att automatisera administrativa processer kan vården frigöra betydande resurser. Det gäller till exempel

schemaläggning, bemanningsplanering, dokumentation, kodning, fakturering och biståndsprocesser. Rätt använd kan AI bidra till bättre planering, färre fel och minskat dubbelarbete, men alltid med människan i kontroll och med tydliga etiska ramar.

Digitalisering ska också bidra till bättre samordning i vårdkedjan. Gemensamma IT-standarder och system som "pratar med varandra" är avgörande för att undvika onödiga omvägar, upprepade bedömningar och informationsförluster mellan vårdnivåer.

Samtidigt måste digital vård användas med omdöme. Digitala verktyg kan underlätta uppföljning, rådgivning och kontakt, särskilt i ett geografiskt stort län. Men digital vård får aldrig bli ett hinder för äldre personer eller för människor med begränsad digital vana. Ingen ska stängas ute från vård på grund av teknik. Fysisk vård och mänsklig kontakt ska alltid finnas tillgänglig när det behövs.

Digitalisering ska inte ersätta mötet mellan människor, utan frigöra tid så att det mötet faktiskt blir möjligt.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Satsa på digitalisering som minskar administrationen och frigör tid för vårdpersonalen att utföra vård.
- Säkerställa att digitala system alltid utgår från verksamhetens behov och stärker vården.
- Använda AI och automatisering för att effektivisera administrativa processer, såsom schemaläggning, bemanningsplanering, journalföring, kodning och biståndsprocesser.
- Införa gemensamma IT-standarder och system som fungerar sammanhållet över

hela vårdkedjan.

- Automatisera rutinuppgifter där det frigör tid och minskar risken för fel.
- Utveckla digitala tjänster för patienter, såsom enkel tidsbokning, påminnelser, uppföljning och egenmonitorering.
- Säkerställa att digital vård alltid är ett komplement till fysisk vård, aldrig en ersättning.
- Ge personer med begränsad digital vana stöd och alternativa vägar till vård.
- Utbilda personal i digital kompetens och ge professionerna reellt inflytande över digitala arbetssätt.
- Avsluta digitala projekt som inte levererar tydlig nytta i form av minskad administration, ökad kvalitet eller bättre arbetsmiljö.

16. Tandvård, en del av vården

En god munhälsa är en förutsättning för människors livskvalitet, arbetsförmåga och allmänna hälsa. Därför behöver tandvården i större utsträckning vara en del av vården. Sambanden mellan munhälsa och exempelvis hjärt-kärlsjukdomar, diabetes och psykisk ohälsa är väl kända och understryker behovet av ett helhetsperspektiv.

I Norrbotten är tillgängligheten till tandvård i dag ojämlig. Långa avstånd, brist på personal och långa väntetider gör att många skjuter upp eller helt avstår nödvändig tandvård. Detta drabbar särskilt barnfamiljer, äldre, personer med funktionsnedsättning samt boende i gles- och landsbygd. Skillnaderna i munhälsa riskerar därmed att förstärka redan befintliga sociala och hälsomässiga klyftor.

Regionens ansvar för tandvården måste präglas av samma principer som övrig vård med tillgänglighet, kvalitet, valfrihet och långsiktig kompetensförsörjning. Det kräver ett tydligare politiskt ansvarstagande för att säkerställa att norrbottningar, oavsett bostadsort, får tillgång till förebyggande och behandlande tandvård i rimlig tid.

Digitalisering, mobila team och nya arbetssätt kan spela en särskilt viktig roll i ett geografiskt stort län. Digitala konsultationer, distansbedömningar och bättre samordning mellan olika vårdgivare kan minska behovet av långa resor och bidra till att resurser används mer effektivt. Samtidigt måste det förebyggande arbetet stärkas. Goda vanor som etableras tidigt minskar risken för sjukdom och omfattande behandling senare. Regelbunden tandvård och tidiga insatser, särskilt för barn och unga, är avgörande för att bygga god munhälsa genom hela livet.

Ekonomiska hinder ska inte vara skäl att avstå från nödvändig tandvård. Högkostnadsskydd ska fungera så att människor med stora behov får rimligt skydd.

En modern tandvårdspolitik i Norrbotten behöver också ta tillvara privata aktörers möjligheter att bidra till ökad tillgänglighet och kortare köer, samtidigt som Folktandvårdens roll stärks där den bäst behövs.

Moderaterna vill:

- Att tandvården, där det är medicinskt motiverat, samordnas med den allmänna hälso- och sjukvården för att hantera samsjuklighet och säkerställa helhetsperspektiv på patientens hälsa.
- Förbättra tillgängligheten till tandvård i hela Norrbotten.
- Korta väntetiderna så att norrbottningarna inte tvingas skjuta upp nödvändig tandvård.
- Stärka kapaciteten i befintlig tandvård och välkomna fler privata aktörer.

- Utveckla digitala lösningar för konsultationer och bedömningar som minskar behovet av långa resor.
- Stärka det förebyggande arbetet inom tandvården.
- Säkerställa att valfrihetsprincipen gäller även inom tandvården.
- Utredda hur principer om tillgänglighet och väntetidsgarantier kan anpassas även för tandvård, med beaktande av tandvårdens särskilda förutsättningar och ekonomiska konsekvenser.
- Säkerställa att det befintliga högkostnadsskyddet och tandvårdsstödet är tillräckligt för att ingen ska behöva avstå från nödvändig tandvård av ekonomiska skäl.
- Stärka rekrytering och långsiktig kompetensförsörjning inom tandvården i hela länet.
- Tydliggöra individens eget ansvar för daglig munhygien och regelbundna kontroller som grund för god tandhälsa.

C. Trygghet, samhällsgemenskap och livskvalitet

17. Trygghet, grunden för frihet

Trygghet är en av samhällets mest grundläggande uppgifter. Den börjar i det lilla, i möjligheten att gå hem från bussen en mörk kväll, i vissheten om att barnen är trygga på väg till skolan och i att äldre kan känna sig säkra i sina hem. Trygghet är grunden för frihet. Utan trygghet finns ingen verklig frihet.

Norrbotten ska vara en plats där människor känner tillit till varandra, till myndigheter och till att rättvisa skipas. Samtidigt ser vi att otryggheten ökar även här. Brottsligheten har krupit närmare vardagen, medan polisens närvaro på flera håll har minskat. Det är inte acceptabelt att polisstationer står tomma eller att människor i vissa delar av länet får vänta orimligt länge på hjälp. Tryggheten ska vara likvärdig, oavsett var man bor.

Polisnärvaro, responstid och synlighet

En fungerande rättsstat kräver synlig polisnärvaro, snabba insatser och tydliga responstider. Moderaterna i Norrbotten vill se fler poliser i yttre tjänst, lokalt förankrade i hela länet. Varje kommun ska ha tillgång till synlig polis, inte bara på

papperet, utan i människors vardag. Responstider är en trygghetsfråga. När människor ringer efter hjälp ska de veta att den kommer i tid. Det gäller både i tätorter och i glesbygd.

Kamerabevakning och trygg fysisk miljö

Kamerabevakning är ett viktigt verktyg för att förebygga brott, öka uppkläringen och skapa trygghet. Fler kameror behövs på brottsutsatta platser, i kollektivtrafikhärlöer och där människor upplever otrygghet. Samtidigt krävs bättre belysning, trygghetspunkter och en fysisk miljö som minskar risken för brott.

Förebyggande arbete där trygghet börjar tidigt

Trygghet byggs inte enbart med polis och straff. Den byggs också förebyggande. Skolan, socialtjänsten, fritidsverksamheten och civilsamhället har en avgörande roll för att tidigt fånga upp barn och unga som riskerar att hamna snett. Tidiga insatser i skolan, fungerande elevhälsa och närvaro av vuxna i ungas vardag är bland de mest effektiva trygghetsåtgärderna. Ingen ung människa ska lämnas ensam i riskzonen.

Regional samverkan, i dag brister den

Trygghetsarbetet kräver fungerande regional samverkan mellan polis, kommuner, region och statliga aktörer. I dag fungerar detta inte tillräckligt väl. Samordningen är ofta otydlig, ansvaret splittrat och uppföljningen svag. Här har länsstyrelsen inte tagit det ansvar som krävs.

Moderaterna i Norrbotten vill se en tydligare regional struktur för trygghets- och brottsförebyggande arbete, där roller, ansvar och samverkan är klara och där arbetet följs upp systematiskt.

Nolltolerans mot våld och förtryck

Samhället måste tydligt markera nolltolerans mot våld och förtryck i alla dess former. Mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck utgör fundamentala angrepp på människors självbestämmande och trygghet. Detta våld ska bekämpas med samma kraft som gängkriminaliteten. Kvinnor och barn som utsätts ska få det skydd de behöver i tid.

Hedersrelaterat våld och förtryck innebär en kränkning av mänskliga rättigheter. Ingen ska behöva utstå övergrepp för att upprätthålla familjens "heder" eller få sin frihet och sina livsmöjligheter begränsade. I Sverige ska ingen skolbänk stå tom efter sommarlovet för att barn har förts bort mot sin egen vilja av sina anhöriga. hbtq-personer är särskilt utsatta i hederskontexter och utsätts i högre grad för otrygghet, hot och trakasserier både i offentliga miljöer och i vardagen. Det perspektivet måste integreras i allt trygghetsarbete. Alla ska kunna leva öppet och tryggt i Norrbotten, utan rädsla för hat eller våld.

Moderaterna i Norrbotten vill se att kommunernas handlingsplaner mot hedersförtryck och våld i nära relationer specifikt och uttalat inkluderar ett hbtq-perspektiv. Särskilt utsatta grupper får inte osynliggöras i det förebyggande arbetet.

Kommunernas socialtjänst och elevhälsa måste rustas

Regeringen har beslutat om kriminalisering av psykiskt våld och kommer att föreslå kriminalisering av så kallade omvändelseförsök. Detta är viktiga steg för att skydda utsatta. Men ny lagstiftning kräver att de som möter drabbade har verktyg och kunskap för att faktiskt kunna hjälpa.

Kommunernas socialtjänst och elevhälsa måste därför förberedas inför dessa förändringar genom riktade utbildningsinsatser och utvecklad utredningsmetodik. De som jobbar i kommunernas socialtjänst och i skolornas elevhälsa måste få verktyg och kunskap för att faktiskt kunna hjälpa de unga som utsätts. Syftet är att säkerställa att ny lagstiftning får faktisk effekt och att barn, unga och vuxna i utsatta situationer verkligen får det skydd de behöver.

Trygga arbetsplatser, regionens och kommunernas ansvar

Regionen och kommunerna har ett tydligt ansvar för att medarbetare i vård, kollektivtrafik, skola och andra verksamheter ska kunna arbeta i en trygg miljö.

Denna trygghet innebär skydd mot hot och våld, men också fungerande rutiner vid samhällsstörningar och beredskap mot sabotage och allvarliga störningar. Det är en del av arbetsmiljöansvaret och av ledarskapet. Personal som möter medborgare i utsatta situationer, som arbetar i miljöer med hög konfliktpotential eller som hanterar samhällsviktig infrastruktur ska kunna utföra sitt arbete utan rädsla för hot, våld eller trakasserier.

Beredskap och trygghet hänger ihop

Trygghet omfattar även beredskap mot cyberbrott, digitala bedrägerier och samhällsstörningar. Ett modernt trygghetsarbete måste hantera både fysiska och digitala hot. Norrbotten ska stå rustat i vardag och vid kris. Trygghet byggs när människor, myndigheter, företag och civilsamhälle tar ansvar tillsammans.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Säkerställa synlig polisnärvaro i hela länet och kortare, tydligt uppföljda responstider.
- Utöka kamerabevakning och andra trygghetsskapande åtgärder.
- Underlätta för kommunerna att anställa fler ordningsvakter.
- Utveckla det förebyggande trygghetsarbetet i skolan och bland barn och unga.
- Skapa tydligare regional samverkan kring trygghet och brottsförebyggande arbete.
- Ställa krav på fungerande samordning och uppföljning på regional nivå.
- Arbeta för att Norrbottens kommuners handlingsplaner mot hedersförtryck och våld i nära relationer specifikt och uttalat inkluderar ett hbtq-perspektiv.
- Förbereda kommunernas socialtjänst och elevhälsa inför kriminaliseringen av psykiskt våld och omvändelseförsök genom riktade utbildningsinsatser och utvecklad utredningsmetodik, så att de som jobbar i kommunernas socialtjänst och i skolornas elevhälsa får verktyg och kunskap för att faktiskt kunna hjälpa de unga som utsätts.
- Säkerställa trygghet på kommunala och regionala arbetsplatser genom skydd mot hot och våld, fungerande rutiner vid samhällsstörningar och beredskap mot sabotage och allvarliga störningar.
- Stärka skyddet för brottsoffer och bekämpa våld i nära relationer.
- Utveckla beredskapen mot cyberbrott och samhällsstörningar.

18. Utbildning, arbetsmarknad och entreprenörskap

Norrbottnen befinner sig i en historisk utvecklingsfas. Nya företagsetableringar, den gröna omställningen och miljardinvesteringar skapar möjligheter som saknar motstycke. Men om utvecklingen ska bli verklighet krävs något ännu mer grundläggande: människor med rätt kompetens, möjlighet att bo där jobben finns och förutsättningar att utvecklas genom hela arbetslivet. Kompetensförsörjning är en av Norrbottens största framtidsutmaningar och utan människor stannar investeringar, välfärd och tillväxt. Därför måste utbildnings-, arbetsmarknads- och näringslivspolitikerna hänga ihop och utgå från verkliga behov.

En stark start, förskola, grundskola och trygg skolmiljö

En stark arbetsmarknad börjar i klassrummet. Förskola och grundskola lägger grunden för framtidens kompetens, integration och trygghet. Alla barn ska få tidigt stöd, goda kunskaper och en trygg skolmiljö.

Läraryrket, bristande elevhälsa och ökande otrygghet i skolan är allvarliga hinder. Elevhälsan måste stärkas och samverkan mellan skola, socialtjänst och andra aktörer förbättras. Tidiga insatser är också en del av det

brottsförebyggande arbetet. En trygg skola är avgörande både för kunskap och samhällsgemenskap.

Utbildning som matchar arbetsmarknaden hela livet

Utbildning är inte bara för unga. I ett län där tekniken utvecklas snabbt och nya branscher växer fram måste människor kunna ställa om mitt i livet. Livslångt lärande är en förutsättning för både individens trygghet och regionens konkurrenskraft.

Gymnasiala yrkesutbildningar och vuxenutbildningar ska stärkas och planeras i nära samverkan med näringslivet. Utbildningar ska leda till jobb, inte planeras i stuprör. Praktik, lärlingsplatser och utbildningar kopplade till bristyrken ska prioriteras.

Regional utbildningsinfrastruktur

För att möta Norrbottens växande behov av kompetens krävs en starkare regional samordning av utbildningsutbudet. I dag finns lagkrav på regional planering och dimensionering av gymnasie- och vuxenutbildning, och flera samverkansformer finns redan, exempelvis genom kommunförbund och olika gymnasie- och vuxenutbildningssamarbeten. Samverkan stannar dock ofta vid lagens miniminivå och omfattar inte alltid alla kommuner.

Resultatet blir att utbildningar ibland saknas där behoven är som störst, medan andra utbildningar överetableras. Det leder till splittrade resurser och sämre effektivitet i kompetensförsörjningen. Många kommuner värnar sina egna utbildningsstrukturer och upplever konkurrens snarare än samarbete, vilket minskar incitamenten till djupare

samverkan. På grundskolenivå saknas dessutom krav på samverkan, vilket ytterligare försvårar samordning.

I praktiken saknas en gemensam regional struktur där hela Norrbotten ses som en sammanhållen arbetsmarknad och kompetensförsörjningsregion. Därför behövs en tydligare regional organisation med politisk förankring och mandat att samordna dimensionering och utbildningsutbud, snarare än enbart samverkansforum utan styrande funktion.

En sådan struktur bör arbeta med gemensam planering, samordnad antagning, utveckling av distansstudier och lärcentra samt stärkt samarbete med näringslivet genom gemensamma branschråd. På så sätt kan resurser användas bättre och utbildningarna tydligare svara mot arbetsmarknadens behov i hela regionen.

Universitet, distans och närhet

Luleå tekniska universitet är en avgörande motor för kompetensförsörjningen. Samtidigt måste utbildning finnas i hela länet. Distansutbildningar, lärcentra och satellitcampus gör det möjligt att utbilda sig där man bor och stanna kvar. Balansen mellan campusutbildning och distans är central. Fysiska miljöer behövs

för forskning, innovation och studentliv, medan distanslösningar ökar tillgängligheten och stärker glesbygden. Båda behövs.

Arbetsmarknadsregionerna, kusten och Malmfälten

Utvecklingen i arbetsmarknadsregionen vid kusten (Luleå–Boden–Piteå–Älvsbyn–Kalix) och arbetsmarknaden i Malmfälten måste ses som sammanhängande helheter. Infrastruktur, bostäder, utbildning och pendling behöver planeras gemensamt över kommungränser. Ökad samverkan mellan områdena stärker matchningen, rörligheten och möjligheten att ta tillvara kompetens i hela länet.

Integration och arbetskraftsinvandring

För att klara kompetensbehoven krävs också bättre integration och effektivare arbetskraftsinvandring. Utländsk utbildning och yrkeskompetens måste valideras snabbare. Språk, utbildning och arbete ska kombineras, inte ske var för sig.

Fler människor ska gå från bidrag till arbete. Arbetslinjen ska vara tydlig, med stöd, krav och möjligheter att växa.

Företagande och entreprenörskap, jobb skapas av människor

Fyra av fem nya jobb skapas av små och medelstora företag. Ett starkt företagsklimat är därför avgörande. Kommuner och region ska vara möjliggörare, inte hinder. Snabbare processer, kortare handläggningstider och tydlig service ska vara norm. Offentlig upphandling ska öppnas för fler små företag. Regelkrångel ska minska, tillsyn ske med dialog i första hand och avgifter i efterhand.

Entreprenörskap ska möta unga redan i skolan. Fler ska våga starta, ta risk och bygga framtid i Norrbotten.

Bostäder, en förutsättning för tillväxt

Utan bostäder stannar arbetsmarknaden. Brist på bostäder är redan ett tillväxthinder i delar av länet. Kommuner och region måste tillsammans bidra till att få fram fler bostäder snabbare, genom bättre planberedskap, förenklade processer och förändrade byggregler. Att kunna bo där man jobbar är en förutsättning för både kompetensförsörjning och integration. Utbildning, arbete, företagande och bostäder hänger ihop. Bryts en länk, stannar utvecklingen.

Moderaterna i Norrbotten vill:

Utbildning & kompetens

- Stärka förskola, grundskola och elevhälsa som grund för kunskap och trygghet.
- Utveckla yrkes- och vuxenutbildningar i nära samverkan med näringslivet.
- Möjliggöra livslångt lärande och snabbare omställning mitt i arbetslivet.
- Uppmuntra till fler distansutbildningar inom länet utifrån vad som efterfrågas av arbetsmarknaden.
- Stärka den regionala samordningen av gymnasie- och vuxenutbildning så att utbildningar bättre matchar arbetsmarknadens behov i hela Norrbotten.
- Skapa en regional struktur med mandat att samordna utbildningsutbud, dimensionering och antagning mellan kommuner.
- Utveckla distansutbildning, lärcentra och samarbetet med näringslivet för att säkra kompetensförsörjningen i hela länet
- Skapa fler distansutbildningar, lärcentra och satellitcampus i hela länet.
- Stärka samarbetet mellan kommuner, regionen, universitetet och företagen i länet.
- Snabba på validering av utländsk utbildning och yrkeskompetens.
- Arbeta för fler utbildningsmöjligheter i länet så att unga kan stanna och utvecklas i Norrbotten.

Arbetsmarknad

- Säkerställa att utbildningar matchar arbetsmarknadens behov.
- Stärka arbetslinjen och fler vägar från bidrag till arbete.
- Utveckla arbetsmarknadsregionerna.
- Förbättra integration genom

kombinationen språk, utbildning och arbete.

Företagande & entreprenörskap

- Sänka trösklarna för att starta och driva företag.
- Minska regelkrångel med "en dörr in" och snabbare processer.
- Öppna upp offentliga upphandlingar för små och medelstora företag.
- Förbättra infrastrukturen för att stärka Norrbotten som exportlän.

Bostäder

- Förkorta byggprocesser och förenkla regler för ökat bostadsbyggande.
- Säkerställa att bostadsförsörjningen stödjer arbetsmarknadens behov.
- Verka för att byggreglerna för studentbostäder förenklas, så att det blir billigare och snabbare att bygga, vilket gör det möjligt för fler unga att välja att studera vid Norrbottens högskolor och universitet, utan att tvingas tacka nej på grund av bostadsbrist. Något som är avgörande för att regionen ska kunna behålla och attrahera unga människor.

19. Kultur, vår gemensamma berättelse

Kulturen är Norrbottens hjärta. Den finns i våra berättelser, i språket, i konsten, i musiken och i varje möte där människor delar något större än sig själva. Kulturen binder samman generationer och ger liv åt både stad och landsbygd. Den påminner oss om varifrån vi kommer och hjälper oss att forma framtiden tillsammans.

En levande kultur är avgörande för ett öppet, tryggt och sammanhållet samhälle. Kultur bär våra berättelser, vår historia och våra värderingar och stärker både identitet och demokrati. För Moderaterna i Norrbotten är kulturen en del av ett fungerande samhälle där människor känner gemenskap, stolthet och frihet.

Fri kultur kräver armlängds avstånd och professionellt ansvar och kulturens frihet är grundläggande. Därför ska principen om armlängds avstånd mellan politik och kultur vara tydlig och konsekvent. Politiska företrädare ska besluta om övergripande mål, ramar och resurser, inte om innehåll, uttryck eller konstnärliga val. Det professionella ansvaret ska ligga hos kulturutövare och institutioner med relevant kompetens.

Samtidigt kräver offentligt finansierad kultur tydligt ansvar, transparens och

uppföljning. Att värna armlängds avstånd innebär inte att avsäga sig ansvar för hur skattemedel används. Tvärtom måste kulturmedel användas effektivt, rättvist och med tydliga mål för tillgänglighet, kvalitet och genomslag.

Kulturen ska vara tillgänglig i hela länet, inte koncentrerad till några få orter eller institutioner. Ett rikt kulturliv ska kunna finnas i både större städer och mindre samhällen, i inland och glesbygd. Barn och unga, äldre och vuxna ska ha möjlighet att möta kultur av hög kvalitet, oavsett var man bor.

Regionens roll är att möjliggöra spridning, samverkan och räckvidd, inte att centralisera. Här spelar digitalisering, turnerande verksamheter och samarbete med föreningslivet en avgörande roll. Det ska vara möjligt att leva och verka som kulturutövare i hela Norrbotten.

De offentliga resurser som avsätts för kultur ska användas med respekt för både skattebetalare och kulturutövare. Därför behöver uppföljning av kulturmedel stärkas, med fokus på resultat, räckvidd och faktisk nytta för länets invånare.

Organisationsformer för kulturinstitutioner och verksamheter ska inte vara statiska. De kan och bör ses över när det krävs för att säkerställa effektivitet, professionalism och bästa möjliga användning av resurser. Målet är inte att styra innehåll, utan att skapa robusta, ändamålsenliga och långsiktigt hållbara strukturer.

Kulturen i Norrbotten bärs till stor del av eldsjälarna, föreningar och mindre aktörer som skapar mycket med små medel. Den

kraften ska stärkas, inte kvävas av detaljstyrning. Regionens roll ska vara att skapa goda förutsättningar, tydliga spelregler och långsiktighet. Samtidigt kan kulturen inte enbart vila på offentliga medel. Ett närmare samspel mellan kultur och näringsliv kan bidra till nya finansieringsformer, ökad synlighet och starkare lokal förankring. När kultur, företagande och civilsamhälle möts skapas idéer, investeringar och attraktiva livsmiljöer.

Kultur och bildning skapar framtidstro. En kulturkanon handlar inte om att begränsa uttryck, utan om att tillgängliggöra det gemensamma kulturarv som format Sverige, litteratur, musik, konst, teater, film och historiska miljöer. För Norrbotten är detta en möjlighet att lyfta både lokala och nationella berättelser, stärka skolan och ge fler barn och unga tillgång till kultur av hög kvalitet.

Kultur är friheten att uttrycka sig, skapa, tänka och utmana. Friheten att vara olika, men dela samma plats.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Värna principen om armlängds avstånd mellan politik och kultur.
- Säkerställa att offentliga kulturmedel används effektivt och transparent med tydlig uppföljning.
- Säkerställa att kulturen är tillgänglig i hela länet, även i inland och glesbygd.
- Stärka fria och oberoende kulturaktörer i hela Norrbotten.
- Göra kulturen mer tillgänglig för barn och unga.
- Se över organisationsformer för kulturinstitutioner när det krävs för effektivitet och långsiktig hållbarhet.
- Uppmuntra samverkan mellan kultur, skola, näringsliv och civilsamhälle.
- Främja kulturens roll i regional utveckling, turism och inflyttning.
- Stödja digitala och teknikbaserade kulturinitiativ som ökar räckvidd och tillgänglighet.
- Verka för en regional kulturkanon som stärker bildning, integration och tillgång till Norrbottens och Sveriges kulturarv.

20. Besöksnäringen, upplevelser som bygger framtid

Besöksnäring för jobb, tillväxt och attraktionskraft i hela Norrbotten. Besöksnäringen är en av Norrbottens viktigaste framtidsnäringar. Den skapar jobb, företagande och livskraft, inte minst i glesbygd och mindre samhällen där andra arbetsmöjligheter ofta är begränsade. Besöksnäringen bidrar till lokal service, stärker underlaget för transporter, handel och kultur och gör det möjligt för fler att bo och verka i hela länet.

Norrbotten lockar besökare från hela världen med midnattssol, norrsken, fjäll, skärgård, vinterupplevelser och en natur som inte går att kopiera. Men en stark besöksnäring byggs inte enbart på naturvärden. Den byggs av företagare, anställda, fungerande infrastruktur, tillgänglighet och samverkan.

Besöksnäringen bärs till stor del av små och medelstora företag med guider, aktivitetsbolag, boendeanläggningar, restauranger, caféer och evenemangsarrangörer. De är ofta säsonsberoende och verkar med små marginaler, men deras betydelse för sysselsättning och lokal utveckling är stor.

Moderaterna i Norrbotten vill förenkla regelverk och tillståndsprocesser för besöksnäringen. Krav och tillsyn ska vara rimliga, förutsägbara och anpassade till små företag. Företagare ska kunna lägga sin tid på att ta emot gäster och utveckla verksamheten, inte fastna i administration.

Tillgänglighet är avgörande för besöksnäringens utveckling. Det ska vara enkelt att ta sig till, inom och mellan Norrbottens destinationer. Bristande infrastruktur bromsar tillväxten. Vägar, järnväg, flyg och kollektivtrafik måste fungera året runt. För den internationella besöksnäringen, inte minst i Kiruna och Gällivare, är fungerande flygförbindelser, tågtrafik och vinteranpassad infrastruktur helt avgörande. Även digital tillgänglighet är central, bokning, information och marknadsföring sker i dag i första hand digitalt. Besöksnäringens behov ska därför tydligt vägas in i regional och nationell infrastrukturplanering.

En växande besöksnäring kräver rätt kompetens. Det finns ett tydligt behov av utbildningar inom turism, värdskap, service, naturguidning och evenemang både på gymnasial nivå, inom vuxenutbildning och som vidareutbildning.

Samverkan mellan utbildningsanordnare, näringsliv och offentliga aktörer är avgörande för att utbildningar ska matcha verkliga behov. Säsongsanställningar och deltidsarbete kan vara en väg in på arbetsmarknaden, särskilt för unga och nyanlända, och därmed också bidra till integration.

Besöksnäringen är beroende av samverkan. Kommuner, region, näringsliv och civilsamhälle måste arbeta tillsammans med destinationsutveckling, marknadsföring och produktutveckling. Regionen ska inte driva besöksnäring, men vara en samordnande och möjliggörande aktör. Gemensam marknadsföring, bättre samordning mellan destinationer och tydligare helhetstänk stärker Norrbottens konkurrenskraft internationellt. I glesbygd är besöksnäringen ofta mer än en näring, den är en del av samhällets grundstruktur. Företag bidrar till öppna vägar, boenden, transporter och service som också är viktiga vid kriser och samhällsstörningar. En levande besöksnäring stärker därmed även samhällets robusthet och beredskap.

Hållbarhet är en självklar del av framtidens besöksnäring. Naturen ska brukas varsamt, inte slitas ut. Samtidigt ska fler kunna ta del av Norrbottens unika

miljöer. Hållbar besöksnäring, ekoturism och lokala produkter kan skapa både nya jobb och långsiktigt ansvarstagande. När besökare lämnar Norrbotten ska det vara med känslan av att ha upplevt något äkta och bidragit till lokalsamhället. Besöksnäringen bygger inte bara upplevelser. Den bygger framtidstro, arbetstillfällen och ett Norrbotten som lever året runt.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Stärk besöksnäringen som en tydlig tillväxt- och jobbmotor i hela länet, särskilt i glesbygd.
- Förenkla regelverk och tillståndsprocesser för små och säsongsberoende turistföretag.
- Säkerställa fungerande vägar, flyg, järnväg, kollektivtrafik och digital infrastruktur för besöksnäringen.
- Stärka flyg- och tågförbindelser samt vinteranpassad infrastruktur för internationell turism.
- Utveckla utbildningar och kompetensinsatser inom turism, värdskap och service.
- Fördjupa samverkan mellan kommuner, region och näringsliv kring destinationsutveckling och marknadsföring.
- Se besöksnäringen i glesbygd som en del av samhällets basservice och beredskap, där hotell, stugor och vandrarhem fyller en avgörande roll för trygghet och tillgänglighet när avstånden är långa.
- Främja hållbar, året runt-baserad turism som värnar natur och lokalsamhällen.
- Uppmuntra privata investeringar och partnerskap inom boende, upplevelser och evenemang.

D. Miljö, jämställdhet och integration

21. Miljö och klimat, ansvar, innovation och framtidstro

Norrbotten står i centrum för den globala klimatomställningen. Här utvecklas fossilfri industri, ny energiproduktion och tekniska lösningar som minskar utsläpp långt utanför Sveriges gränser. Samtidigt är Norrbotten ett av landets mest naturpräglade län, med fjäll, skogar, älvar och kustmiljöer av högt värde. Klimat- och miljöpolitiken måste därför förena två ansvar: Att minska utsläppen och att värna den miljö som gör vårt län unikt.

För Moderaterna i Norrbotten handlar klimatpolitik om resultat, inte symboler. Utsläppen ska minska på riktigt, utan att slå undan jobben, konkurrenskraften eller människors vardag. Klimatomställningen ska bygga på teknik, innovation och ansvarstagande, inte på förbud, skatter och åtgärder utan mätbar effekt.

När industrin i Malmfälten, Luleå, Boden och andra delar av länet ställer om till fossilfri produktion minskar de globala utsläppen samtidigt som tusentals arbetstillfällen skapas. Det visar att klimatpolitik och tillväxt inte är motsatser, de förutsätter varandra.

Norrbotten ska vara en motor i Sveriges klimatomställning, men bara om politiken

är förutsägbar, långsiktig och konkurrenskraftig. Företag som investerar miljarder i ny teknik måste kunna lita på att el finns, att infrastrukturen håller och att tillståndsprocesser fungerar.

Den största bromsklossen för klimatinvesteringar i dag är långa och oförutsägbara tillståndsprocesser. Det tar orimligt lång tid att bygga elnät, energiproduktion och ny industri, trots att projekten är avgörande för både klimatet och jobben.

Miljöprövningen ska vara rättssäker och grundlig, men också effektiv och förutsägbar. När Sverige och Norrbotten går före i klimatomställningen får det inte vara byråkratin som stoppar utvecklingen. En fungerande klimatomställning kräver dessutom stabil elförsörjning till konkurrenskraftiga priser, utbyggd infrastruktur och ett elsystem som klarar både industriell tillväxt och hushållens behov.

Teknikutveckling, forskning och innovation är de viktigaste verktygen för att minska utsläppen globalt. Norrbotten har alla förutsättningar att ligga i framkant med en stark industri, universitet, testmiljöer och ett näringsliv som vill ställa om. Politikens uppgift är att skapa goda förutsättningar, inte att detaljstyra lösningarna. Klimatpolitiken ska vara

teknikneutral, uppmuntra nya lösningar och belöna faktiska utsläppsminskningar.

Klimatpolitiken måste fungera i hela landet. I Norrbotten är bilen, skogsbruket, energiproduktionen och de långa avstånden en del av vardagen. Åtgärder som kan fungera i storstäder riskerar att slå hårt i glesbygd utan att ge motsvarande klimatnytta.

Därför ska klimatpolitiken ta hänsyn till glesbygdens förutsättningar och vardagsliv. Människor ska kunna bo, arbeta och leva i hela länet utan att straffas för geografiska förhållanden de inte kan påverka.

Att värna miljön handlar också om att ta ansvar för den natur vi redan har. Fjäll, skogar, älvar och vattenmiljöer ska skyddas med respekt för både biologisk mångfald och människors brukande. Äganderätten är en central del av miljöpolitiken. Markägare som ges ansvar och rimliga villkor tar ofta bättre hand om naturen än centralstyrda lösningar.

Klimatförändringarna innebär ökade risker för extremväder, översvämningar, ras och skador på infrastruktur. Norrbotten behöver därför långsiktiga investeringar i klimatanpassning, robusta vägar, järnvägar och samhällsservice. Att stärka klimatanpassningen är också en del av samhällets beredskap och en

förutsättning för trygghet och fortsatt utveckling. Miljö- och klimatpolitiken ska bygga framtiden. Vi ska gå före med ansvar, teknik och framtidstro.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Förena klimatansvar med jobb, industriell utveckling och konkurrenskraft.
- Göra teknik, forskning och innovation till huvudverktyg i klimatpolitiken.
- Snabba upp och göra tillståndsprocesser mer effektiva och förutsägbara.
- Säkerställa stabil elförsörjning till konkurrenskraftiga priser i hela länet.
- Ta hänsyn till glesbygdens förutsättningar i klimat- och miljöpolitiken.
- Tydligt ta avstånd från symboliska klimatåtgärder utan mätbar effekt.
- Värna äganderätten och stärka markägares roll i miljö- och naturvård.
- Skydda naturvärden, utan att stoppa nödvändig utveckling.
- Stärka klimatanpassning och beredskap mot extremväder.
- Fördjupa samarbetet mellan region, kommuner, näringsliv och akademi för hållbar tillväxt.

22. Jämställdhet, frihet, möjligheter och ansvar

Ett jämställt samhälle är ett starkt samhälle. Jämställdhet handlar inte om att alla ska vara lika, utan om att alla ska ha samma frihet att forma sina egna liv. Frihet att välja utbildning och yrke, att försörja sig själv, att leva tryggt och att ta plats i samhället på lika villkor. Moderaternas jämställdhetspolitik utgår från individens rätt till egenmakt och självständighet. Människor ska bedömas efter sin kompetens, inte sitt kön. Jämställdhet uppnås inte genom symbolpolitik eller abstrakta mål, utan genom reformer som stärker människors faktiska möjligheter i vardagen.

Arbete och egen försörjning är den viktigaste jämställdhetsreformen. Den som kan stå på egna ben har också makt över sitt liv. Därför måste jämställdhetspolitiken tydligt kopplas till arbetsmarknad, utbildning och företagande.

Norrbotten har många starka förebilder, kvinnor som leder företag, utvecklar industrin, driver samhällsförändring och bär upp vården och välfärden. Samtidigt finns hinder kvar. Kvinnor har i genomsnitt lägre inkomster, mindre inflytande i näringslivet och tar fortfarande ett större ansvar för obetalt

arbete i hemmet. Det begränsar både individens frihet och samhällets utveckling.

Kvinnors företagande är avgörande för Norrbottens framtid, inte minst i Glesbygd. Tillgång till kapital, rådgivning och nätverk ska vara lika självklara för kvinnor som för män. Det offentliga ska undanröja hinder, inte skapa nya. För många utrikesfödda kvinnor är steget till arbete längre. Språkbrist, svaga nätverk och låg kontakt med arbetsmarknaden leder till beroende och utanförskap. Det är ett jämställdhetsproblem och ett integrationsproblem.

Jämställdhetspolitiken måste därför tydligare bidra till att utrikesfödda kvinnor snabbare etablerar sig i arbete eller utbildning. Språk, utbildning och arbete ska kombineras. Validering av kompetens måste fungera bättre och vägarna till egen försörjning kortas.

Jämställdhet handlar också om trygghet. Ingen ska behöva leva i rädsla i sitt eget hem, på jobbet eller i det offentliga rummet. Våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck är bland de allvarligaste kränkningarna av kvinnors frihet. Arbetet mot våld måste vara tydligt, konkret och konsekvent. Brottsoffer ska få snabbt och professionellt stöd. Skyddade boenden ska fungera. Rättsväsendet måste agera tidigt och kraftfullt. Jämställdhet kräver rättstrygghet.

Jämställdhet skapas också genom utbildning och hälsa. Skolan har en viktig roll i att motverka könsstereotypa val och öppna fler vägar för både flickor och pojkar. Fler kvinnor ska ges möjlighet att

utbilda sig och arbeta inom teknik, industri och andra framtidsbranscher. Kvinnors hälsa är ett område där skillnader fortfarande är tydliga. Förlossningsvård, kvinnosjukvård och psykisk hälsa måste prioriteras. Kvinnors kroppar och livsvillkor ska tas på allvar i vården, genom hela livet.

Jämställdhet kan inte behandlas isolerat. Den hänger samman med trygghet, utbildning, arbetsmarknad och integration. När fler kvinnor får makt över sina liv stärks hela samhället ekonomiskt, socialt och mänskligt.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Jämställdhet handlar först och främst om att både män och kvinnor ska kunna försörja sig själva genom arbete och företagande, inte vara beroende av någon annans ekonomi eller bidrag för att klara vardagen.
- Koppla jämställdhetsarbetet till det som faktiskt gör skillnad med att fler kvinnor kommer i arbete, får utbildning som leder till jobb och kan etablera sig i samhället på egna ben.
- Snabba på utrikesfödda kvinnors etablering i arbete genom språk, utbildning och validering.
- Bekämpa våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck med tydliga och effektiva insatser.

- Säkerställa snabbare rättsprocesser och bättre stöd till brottsoffer.
- Stärka kvinnors hälsa inom förlossningsvård, kvinnosjukvård och psykisk hälsa.
- Motverka könsstereotypa utbildnings- och yrkesval och främja fler kvinnor i teknik- och industrijobb.
- Säkerställa att jämställdhetsperspektivet genomsyrar regionens arbete med fokus på verkliga livsvillkor.

23. Integration som stärker Norrbotten

Vårt län har historiskt formats av människor som vill bidra och integration handlar i grunden om just detta, att den som kommer hit får möjlighet att arbeta, försörja sig själv och bli en del av den samhällsgemenskap som håller Norrbotten samman.

Men integration kräver också tydlighet. Moderaterna vill att integrationen i Norrbotten ska bygga på arbetslinjen, på tydliga förväntningar och en politik som gör att fler snabbt kan komma in i arbete och samhällsliv. Arbetskraftsbehovet växer inom industrin, vården, omsorgen, besöksnäringen och många andra branscher. Ett arbete ger inte bara egen försörjning, utan också språkträning, sociala sammanhang och framtidstro, något som stärker både individen och samhället.

Människors kompetens behöver tidigt kartläggas när de kommer till Sverige och till Norrbotten. Även den som saknar formell utbildning kan ha värdefulla erfarenheter och praktiska kunskaper som arbetsgivare efterfrågar. Etableringsinsatser måste därför göra det möjligt att kombinera språkutbildning med praktik och arbete redan från början. Svenska språket öppnar dörrar.

Goda kunskaper i svenska är avgörande för att kunna arbeta, förstå samhällsinformation och bli en del av det lokala samhället. I Norrbotten, där många arbeten ställer höga krav på kommunikation och säkerhet, är språket ofta en direkt förutsättning för anställning. Språkundervisningen måste därför hålla hög kvalitet och i större utsträckning kombineras med arbete och praktik.

Samtidigt behöver det finnas tydliga krav på deltagande. Den som inte deltar i etableringsinsatser ska inte heller få fullt ekonomiskt stöd. Yrkesutbildningar bör oftare kombineras med språkutbildning, så att vägen till arbete blir kortare även för den som ännu inte behärskar svenska fullt ut.

Integration handlar också om att dela grundläggande värderingar. Den som kommer hit ska möta ett samhälle som tydligt står upp för jämställdhet, barns rättigheter och alla människors lika värde. Hedersförtryck, diskriminering och intolerans kan aldrig accepteras. I Norrbotten skall vi ha innanförskap istället för utanförskap, där varje person som etablerar sig i arbete och samhällsliv stärker länets framtid. Det kräver att vi vågar förändra det som inte fungerat och att politiken tydligt prioriterar vägen in i arbete och gemenskap.

Moderaterna vill:

- Att integrationen i Norrbotten tydligt ska bygga på arbete och egen försörjning, så att fler snabbare blir en del av samhälls- och arbetslivet
- Kartlägga kompetens tidigt och kombinera språkutbildning med praktik och yrkesutbildning för att korta vägen till jobb
- Ställa tydliga krav på deltagande i

etableringsinsatser, där ekonomiskt stöd kopplas till aktiv medverkan

- Stå upp för jämställdhet, barns rättigheter och alla människors lika värde samt bekämpa hedersförtryck och diskriminering
- Säkerställa att nyanlända tidigt får kunskap om svenska lagar, rättigheter och skyldigheter, inklusive skyddet för HBTQ-personers frihet och lika rättigheter.
- Minska utanförskapet och stärka Norrbottens utveckling genom att fler människor får möjlighet att arbeta, bidra och bli en del av samhällsgemenskapen

E. Areella näringar

24. Areella näringar, Norrbottens kraft och framtidsmöjlighet

Norrbotten har i generationer burit Sverige. Våra areella näringar med jordbruket, skogsbruket, gruvnäringen och den råvarubaserade industrin är grundpelare för hela landets välbefinnande, försörjning och omställning. Här produceras mat, energi och råvaror som Sverige och Europa är beroende av, i vardag och i kris. För Moderaterna i Norrbotten är det självklart att de näringar som bär landet också ska ha stabila och långsiktiga förutsättningar att verka och utvecklas. Traditionella näringar är inte gårdagens näringar. De är moderna, kunskapsintensiva och avgörande för både klimatomställning, beredskap och regional utveckling.

Ägande- och brukanderätten är en grundläggande förutsättning för de areella näringarna. Den som äger och brukar mark, skog och resurser måste kunna lita på att spelreglerna är tydliga, långsiktiga och rättssäkra. När regelverk förändras ryckigt, när tillståndsprocesser drar ut på tiden eller när brukande begränsas utan rimlig ersättning urholkas både förtroendet och viljan att investera. Moderaterna i Norrbotten vill stärka äganderätten och skapa förutsägbara regelverk som gör det möjligt att planera, investera och utveckla verksamheter över generationer.

Norrbottens jordbruk är ofta småskaligt, men strategiskt viktigt. I en osäker omvärld är livsmedelsproduktion också en beredskapsfråga. Ökad självförsörjningsgrad, lokal förädling och

fungerande transporter är avgörande för tryggheten i hela landet.

Jordbruket ska ges bättre villkor att växa med mindre regelkrångel, rimliga drivmedelspriser, fungerande vägar och möjlighet att investera i modern produktion. Ett livskraftigt jordbruk håller landsbygden levande, skapar jobb och stärker den regionala motståndskraften.

Skogen är ett av Norrbottens viktigaste framtidskapital. Den ger jobb, exportintäkter, innovationer och bidrar till klimatomställningen genom att binda koldioxid och ersätta fossilbaserade material. Naturvård och skogsbruk ska inte ställas mot varandra som motsatser. Balans är avgörande. Ett aktivt och hållbart brukande är ofta det bästa sättet att värna både biologisk mångfald och långsiktig tillväxt. Överdrivna begränsningar, oförutsägbara reservatsavsättningar och otydliga ersättningsregler riskerar att slå hårt mot privata skogsägare och hela värdekedjan. Skogen ska brukas ansvarsfullt.

Gruvnäringen i Norrbotten är avgörande för Sveriges och Europas industriella omställning. De metaller och mineraler som bryts här är nödvändiga för fossilfri energi, batterier, stålproduktion och ny teknik. Norrbotten har därmed en geopolitisk och strategisk roll.

Gruvdrift kräver ansvarstagande gentemot människor och samhällen. Dialog, ersättningar och samhällsomvandlingar måste fungera. Samtidigt måste tillståndsprocesserna bli kortare, mer samordnade och mer förutsägbara. Långdragna prövningar bromsar investeringar, jobb och klimatomställning. Norrbotten ska även framöver vara Sveriges ledande gruvlän. De areella näringarna är inte bara en del av näringslivet, de är en del av samhällets grundberedskap. Livsmedel, energi, råvaror och transporter måste fungera även vid kris och störningar. Ett starkt Norrbotten kräver starka lokala näringar med förmåga att producera, lagra och leverera. Att värna de areella näringarna är därför också att stärka Sveriges totalförsvar och långsiktiga självförsörjning.

Moderaterna i Norrbotten vill:

- Stärka ägande- och brukanderätten för mark, skog och resurser.
- Skapa långsiktiga, förutsägbara och rättssäkra regelverk för areella näringar.
- Stärka jordbrukets konkurrenskraft och öka livsmedelsproduktionen i länet.
- Behandla de areella näringarna som en central del av beredskap och självförsörjning.
- Säkerställa långsiktiga och gynnsamma regler för skogsbruket.

- Kortare och mer samordnade tillståndsprocesser för gruv- och råvaruprojekt.
- Förbättra vägar, tjälsäkring och transporter i hela länet.
- Minska regelbörda och kostnader för företag inom de areella näringarna.
- Verka för låga drivmedelspriser.
- Arbeta för att mer av de värden som skapas i Norrbotten också stannar i regionen.

Vi moderater är övertygade om Norrbottens möjligheter.
Här finns kraften, människorna och framtidstron som kan bära vår landsända framåt.
Vi tror på tillväxt, fler jobb och en välfärd som håller ihop.

En trygg och nära sjukvård är en självklar del av det löftet, oavsett om du bor i stad eller glesbygd ska du kunna lita på att vården finns där när du behöver den med tid, kompetens och omtanke. Ingen ska behöva känna oro för att avstånd eller väntetider står mellan dem och den hjälp de behöver.

Genom att stärka tryggheten, investera i infrastruktur, utveckla företagandet och bygga en vård som sätter patienten först kan vi skapa ett starkare och mer attraktivt Norrbotten, en plats där människor vill bo, arbeta, leva och åldras.

MODERATERNA NORRBOTTEN

HANDLINGSPROGRAM 2026-2030

